

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра української мови і літератури

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему «**Концептосфера майбутнього в сучасному дискурсі військових**»

Виконала студентка 2 курсу, групи МФл-2
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «Українська мова та література»
освітньо-професійної програми
«Українська філологія: літературні та мовнокомунікативні студії»
Репак Анастасія Володимирівна

Керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Мініч Лариса Степанівна

Рецензент – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови

Рівненського державного гуманітарного
університету Шульжук Наталія Василівна

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ.....	10
1.1. Становлення та еволюція поняття «дискурс» у сучасній лінгвістиці.....	10
1.2. Інтерв'ю як жанр сучасного дискурсу військових.....	17
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЙНЕ ПІДГРУНТЯ АНАЛІЗУ КОНЦЕПТОСФЕРИ МАЙБУТНЬОГО.....	23
2.1. Підходи до визначення концепту як базової категорії лінгвоконцептології.....	23
2.2. Поняття «концептосфера» в розвідках мовознавчих студій.....	29
2.3. Багатовекторність концептосфери <i>майбутнього</i> в мовній картині світу українських військових.....	33
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТОСФЕРИ МАЙБУТНЬОГО В СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ ВІЙСЬКОВИХ.....	40
3.1. Функціонування позитивного бачення в мовно-концептуальній картині світу військових.....	40
3.2. Функціонування негативного бачення в мовно-концептуальній картині світу військових.....	57
3.3. Взаємодія позитивних та негативних концептів як засіб конструювання концептосфери <i>майбутнього</i>	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТОК.....	84

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна лінгвістика функціонує в парадигмі антропоцентризму, де мова розглядають як продукт людської діяльності, засіб формування та передавання знання, а також як індикатор культурних і національних особливостей певної спільноти. Вивчення взаємозв'язку мови, мислення та культури становить один із актуальних векторів сучасних гуманітарних досліджень, а лінгвоконцептологія – як галузь, що розвиває ідеї когнітивної лінгвістики, зосереджується на вивченні концептів як когнітивних одиниць, що поєднують знання, емоції та культурні уявлення, формуючи тим самим мовну картину світу певного народу.

Зміни в різних царинах життєдіяльності людини, нові умови існування й суспільні взаємозв'язки сприяють збільшенню кількості номінативних ресурсів мови, які віддзеркалюють нові реалії життя соціуму. Найбільш динамічних змін зазнає лексико-семантичний рівень мови, який фіксує особливості розвитку суспільства, передусім його суспільно-політичного дискурсу. Збройний конфлікт, що розпочався 24 лютого 2022 року з повномасштабного російського вторгнення в Україну, став потужним екстралінгвальним чинником, який кардинально впливає на розвиток всіх рівнів сучасної української мови.

Серед головних об'єктів лінгвоконцептуальних студій особливе місце посідають концепти, що безпосередньо впливають на мовно-концептуальну картину світу.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становлять праці провідних українських лінгвістів у галузі когнітивної лінгвістики та лінгвоконцептології (О. Селіванова [58–59], А. Приходько [49], С. Жаботинська, В. Кононенко, Воробйова О. [18], Т. П'ятковська [52] Т. Кременева [37], Т. Нікішина [44] та ін.), а також наукові розвідки, присвячені безпосередньому аналізу концептів військового дискурсу та медійних репрезентацій війни, зокрема Л. Мініч, яка досліджувала концепт «війна» та особливості формування образу військових у сучасному українському просторі.

Зокрема, концептосфера *майбутнього* – це витвір людського прагнення осмислювати й прогнозувати розвиток подій, створювати ментальні моделі прийдешнього, що є невід’ємною частиною інтелектуального конструювання реальності, дозволяючи суб’єктам планувати, адаптуватися до змін та моделювати сценарії розвитку. У періоди соціокультурних криз, зокрема під час вторгнення росії в Україну, концептосфера *майбутнього* набуває особливого значення, оскільки визначає не лише психологічний стан спільноти, а й стратегії колективної дії та мобілізації. Вивчення мовних репрезентацій майбутнього в контексті військового дискурсу дозволяє глибше зрозуміти, як люди трансформують екзистенціальні виклики в змістовні наративи сподівання, стійкості й трансформації.

Актуальність дослідження концептосфери *майбутнього* спричинена множинним і варіативним її представленням в україномовній картині світу, що залишалося недостатньо висвітленим у мовознавчих дослідженнях, особливо в контексті сучасного військового дискурсу. Вивчення концептосфери *майбутнього* в мовленні українських військовослужбовців уможливить визначити, які мовні репрезентанти, когнітивні моделі й прагматичні стратегії лежать в основі вербалізації очікувань, страхів, надій та прогнозів у часи екзистенційної загрози, як людина трансформує колективну травму в мовні форми конструктивного планування. Це дозволяє аналізувати, як мовні конструкти впливають на соціальну комунікацію, формують колективне сприйняття майбутнього й відображають стратегію суспільства в умовах збройного протистояння та перспективи його відновлення. Потреба в такому дослідженні зумовлена також необхідністю задокументувати вербальні засоби осмислення військового досвіду для розвитку українського літературознавства, прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики, соціолінгвістики та медіалінгвістики тощо.

Мета роботи – комплексно проаналізувати мовні репрезентації, що втілені у концептах для висвітлення концептосфери *майбутнього* у сучасному українському військовому дискурсі.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

1. Обґрунтувати поняття «дискурс» та специфіку військового дискурсу як соціокультурного феномену.
2. Визначити дефініції понять «концепт», «концептосфера» як базові категорії лінгвоконцептології, зокрема поняття «мовно-концептуальна картина світу».
3. Здійснити аналіз інтерв'ю військових, що утворюють багатовекторність концептосфери *майбутнього*.
4. Виявити й систематизувати ядро головних концептів, що ілюструють майбутнє у військовому дискурсі (позитивні й негативні концепти)
5. Визначити функції виявлених концептів у сучасній мовній-концептуальній картині світу українців.
6. Проаналізувати мовні репрезентанти (метафоричні моделі, синтаксичні конструкції, модальність, оцінну лексику, прономіналізацію, темпоральну організацію) вербалізації кожного з концептів із урахуванням комунікативного контексту.
7. Дослідити взаємодію позитивних та негативних концептів як особливу специфіку концептосфери *майбутнього*.
8. Встановити кількісне й якісне співвідношення позитивних і негативних проєкцій у корпусі досліджень, статистично верифікувати результати.

Об'єктом дослідження – сучасний дискурс військових, репрезентований у жанрі інтерв'ю як основному каналі вербалізації досвіду й очікувань. Особливу увагу спрямовано на ту його частину, що безпосередньо стосується вербалізації представлень про майбутнє, де розкриваються як приватні сподівання мовців, так і колективні наративи подальшого розвитку.

Предметом дослідження є специфіка концептосфери *майбутнього* у військовому дискурсі, тобто системи взаємопов'язаних концептів, що структурують образ прийдешнього в мовній картині світу українських військових, а також мовні, когнітивні й прагматичні засоби її репрезентації.

Джерельною базою роботи слугують інтерв'ю з українськими військовослужбовцями / командирами військових частин, опубліковані на відеоплатформі YouTube у період 2024–2025 років, обсягом близько 52 відео. Матеріал було дібрано з українськомовних військових медіа-проектів, журналістських каналів, авторських подкастів та документальних циклів, які мають на меті документування досвіду фронту, аналіз стратегічних перспектив та психологічну підтримку військових. Було опрацьовано матеріали з таких інформаційних ресурсів, як «1+1 медіа», «ICTV», незалежні журналістські канали, спеціалізовані військові медіа.

Методологія дослідження. Методологічну основу роботи становить комплекс підходів і методів:

1. **Лінгвістичний опис** — для аналізу підходів до тлумачення екстралінгвальних чинників.
2. **Лінгвоконцептологічний підхід** передбачає аналіз концептів у висловлюваннях військових як ментальних структур, що дозволяє встановити будову концептосфери й взаємозв'язки між концептами.
3. **Дискурс-аналіз** орієнтований на вивчення мовлення в його соціокультурному контексті з урахуванням комунікативних інтенцій, соціальних статусів учасників спілкування.
4. **Лінгвостилістичний аналіз** для визначення мовних і стилістичних засобів, якими у висловлюваннях військових вербалізовано концептосферу *майбутнього*.
5. **Когнітивно-прагматичний метод** дозволяє окреслити когнітивні механізми, крізь які мовлення структурує мислення, виявити, які прагматичні функції виконує дискурс у комунікативній ситуації.
6. **Метод контекстуального аналізу** спрямований на визначення значення мовних одиниць у конкретних комунікативних обставинах.
7. **Метод кількісного аналізу** для встановлення частотності й розподілу позитивних й негативних візій майбутнього.

Наукова новизна дослідження в тому, що вперше на матеріалі сучасного українського військового дискурсу комплексно окреслено концептосферу *майбутнього* як динамічну, багатовекторну систему, що інтегрує екзистенціальні, політичні, етичні, цивілізаційні й ідентифікаційні виміри. Розроблена диференціальну типологію ключових концептів майбутнього (позитивних й негативних), що фіксують різні аспекти військового й суспільного досвіду й взаємодіють у формуванні інтегрованої когнітивної моделі. Пояснено функційний механізм взаємодії позитивних і негативних концептів як засіб консолідації концептосфери. Проаналізовано статус інтерв'ю як жанру військового дискурсу у його взаємозв'язку з іншими жанрами, встановлено його місце як посередника між індивідуальним досвідом бійця і колективною свідомістю суспільства, що дозволяє одночасно документувати факти й формувати спільні наративи. Визначено наскрізні жанрово-стилістичні й комунікативні ознаки військового дискурсу як особливого виду дискурсу, що відображає специфіку екстремальних комунікативних ситуацій. Конкретизовано лінгвостилістичний аналіз мовних засобів вербалізації майбутнього (метафоричні моделі, синтаксичні паралелізми, модальні конструкції, персоніфікація, темпоральна організація).

Теоретичне значення дослідження. Розширення сприйняття лінгвоконцептологічного аналізу крізь специфіку військового дискурсу як об'єкта дослідження, що створює нові методологічні виклики, потребують новітніх підходів до проблеми відношення мови й дійсності в екстремальних умовах. Зокрема питання військового дискурсу, що конструює соціальну реальність в умовах кризи, відкриває нові можливості для розуміння взаємодії мови й соціуму. Розвитку когнітивної лінгвістики через аналіз того, як емоційно й психологічно насичені стани (страх, травма, надія, мужність) структурують й вербалізують крізь призму концептів, як емоції впливають на формування мовних категорій. Поглиблення дослідження концептосфери як системи, де концепти взаємодіють між собою. Розвитку соціолінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвоконцептології та ін. через дослідження того, як

екстралінгвальні чинники впливають на формування різноманітних лексико-граматичних конструкцій тощо.

Практичне значення дослідження. Можливість застосування результатів у розробленні комунікаційних стратегій, спрямованих на підтримку психологічну стійкість як військових, так і цивільного населення, через розуміння того, як мовою формують образи майбутнього, особливо в контексті військово-психологічної реабілітації. Використанні матеріалу в освітніх курсах з аналізу сучасного публічного мовлення, дискурс-аналізу, когнітивної лінгвістики, соціолінгвістики, що розширює навчально-методичне забезпечення гуманітарної освіти. Застосуванні у журналістській і медійній практиці для більш глибокого розуміння того, як передавати досвід військових й суспільно значущі смисли з максимальною етичною відповідальністю й когнітивною ясністю, визначити найбільш ефективні мовні засоби для впливу на громадську думку. Можливості використання дослідження як підґрунтя для подальших студій інших аспектів військового дискурсу, моделей майбутнього в інших соціальних контекстах, а також для порівняльних досліджень дискурсів військових конфліктів у різних культурах й часових періодах. Створенні науково обґрунтованої лексикографічної бази для укладання спеціалізованих словників військового дискурсу, що може бути використано у виданнях, присвячених концептології, лінгвістиці, культурознавству й історіографії тощо.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження роботи були апробовані на:

— Днях науки ННІСГМ НаУОА (15 травня 2025 р.) у секції «Сучасний український лексикон у семантико-когнітивному й граматичному вимірі», де було представлено доповідь на тему *«Лінгвокогнітивні стратегії концептуалізації дійсності у свідомості військових»* (у співавторстві кандидаткою філологічних наук, доценткою Мініч Лариса Степанівна).

— III Міжнародній науково-практичній конференції «Українська мова в сучасному науковому вимірі» (Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р.), де було представлено доповідь *«Репрезентації майбутнього в ідіодискурсі Кирила*

Вереса» (у співавторстві кандидаткою філологічних наук, доценткою Мініч Лариса Степанівна).

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено в таких статтях і тезах:

1. Мініч Л. С., Репак А. В. Лінгвокогнітивні особливості репрезентації майбутнього в інтерв'ю військових 2024–2025 років: концептуальний аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 22–25.
2. Мініч Л. С. Репак А. Репрезентації майбутнього в ідіодискурсі Кирила Вереса. *Українська мова в сучасному науковому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця), м. Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р.* відп. ред. Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 223–227.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота має вступу, три розділи, висновки, список використаних джерел (89 позицій) та додатків. Загальна кількість сторінок – 86, із них основного тексту – 72.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

1.1. Становлення та еволюція поняття «дискурс» у сучасній лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці поняття «дискурс» має складний шлях становлення – від розуміння його як розширеного тексту до трактування як багатовимірної комунікативної, соціальної та когнітивної практики [84]. Його формування та еволюція зумовлені зміною підходів до аналізу мовлення, розширенням уявлень про мову як інструмент конструювання соціальної реальності та зростанням уваги до контексту, де відбувається комунікація. У XX–XXI ст. термін «дискурс» поступово виходить за межі вузьколінгвістичного розуміння і набуває міждисциплінарного статусу.

Поняття «дискурс» є одним із ключових у сучасній лінгвістиці, когнітивній науці та дослідженнях соціальної комунікації зокрема, оскільки поєднує мовленнєвий контекст, соціальну взаємодію та когнітивну діяльність людини. Якщо текст традиційно трактують як завершену, структурно-організовану одиницю, що поєднує зв'язність і цілісність, то дискурс охоплює не лише мовний спектр, а й сам процес його творення та сприйняття – у тісному зв'язку з конкретною ситуацією, соціальними ролями учасників, їхніми інтенціями та знаннями про світ. Зрештою дискурс у сучасних студіях є динамічним феноменом, який відображає спосіб осмислення та конструювання реальності крізь призму мови.

Людська активність у міжособистісному середовищі є водночас різноплановою та структурованою. Взаємодіючи з іншими, індивід спрямовує орієнтир на певні моделі, сценарії та схеми, які сформувалися попереднім досвідом. Світогляд постає не лише з безпосереднього сприйняття, а й через систему понять і категорій, якою володіє носій мови. Саме дискурс забезпечує механізм перетворення цих уявлень на соціально значущі форми – знання,

норми, оцінки та моделі дій. Через нього вибудовують спосіб сприймати соціальний світ, пояснювати події, відображати взаємини між людьми, їхні цінності тощо.

Унаслідок цього дискурс функціює як одна з основних категорій людського буття. Він «уміщує» індивідуальний досвід людини у канву культури, формуючи своєрідну перспективу з думок, ситуацій, вчинків та взаємодій. Наприклад, коли ми слухаємо політичну промову на мітингу, читаємо інтерв'ю в ЗМІ або переглядаємо військовий репортаж, ми не просто споживаємо текст, а ми долучаємося, тобто стаємо співавторами, до ширшого дискурсивного простору, у якому формують цінності, страхи й надії на майбутнє тощо. Як зазначає Дж. Гі , людське життя можна розуміти як «клаптикову ковдру» дискурсивних практик, які постійно перетинаються та впливають одна на одну [85]. Велика кількість таких практик у різних видах соціальної діяльності вимагає їх чіткого опису, поділу на типи та системного аналізу.

У сучасній науковій традиції термін «дискурс» трактують по-різному, однак спільним для більшості підходів є акцент на його соціальній і когнітивній зумовленості. Як зазначає Л. Мартинюк, дискурс – це діяльність, яка «поєднує мовлення й мислення та спрямована на формування спільного бачення певного фрагмента реальності» [42, с. 12]. Це означає, що через дискурс люди конструюють своє розуміння світу та впливають на поведінку один одного.

Зокрема варто згадати й про міркування дослідника С. Савчук, що дискурсивна практика етноспільноти «може розумітися як типовий для неї зразок мовленнєвої поведінки в конкретній соціальній сфері» [56, с. 133]. Тобто дискурс формує соціально прийнятні моделі поведінки й відображає культурні та ціннісні орієнтири певної спільноти.

З погляду лінгводидактики, А. Нікітіна розглядає поняття «дискурс» як багатшарову одиницю та пропонує застосовувати його у двох ключових аспектах. По-перше, у широкому сенсі – як комунікативне явище, мовленнєву ситуацію або інтерактивний процес, що передбачає учасників спілкування та враховує вербальні, невербальні, часові й просторові аспекти навчальної

діяльності. По-друге, у вузькому сенсі – як текст, висловлювання або промову в межах навчальної ситуації. Авторка виділяє основні характеристики дискурсу: контекстуальність, особистісність, процесуальність та замкненість [43, с. 20].

Ще один доволі сучасний підхід пропонує Крістоф Вортберг, який виділяє такі особливості дискурсу: **континуальність** (дискурс не має часових чи просторових меж), **недискретність** (поєднання когнітивного та комунікативного), **відкритість** (дискурс не обмежують конкретними жанрами чи формами) і **ситуативність** (залежність від обставин, у яких він відбувається) [89].

На нашу думку, дискурс варто розглядати як соціально-когнітивну практику, бо він звертає увагу не лише на мовні форми, а й те, як через мову (безпосередньо мовлення) формують мислення, соціальні зв'язки та норми поведінки. Такий погляд свідчить про те, що дискурс – це живий і динамічний процес, який застосовують для повного аналізу комунікації.

Дослідники наголошують, що дискурс можна класифікувати залежно від соціальної сфери, комунікативних цілей та жанрів. Зокрема, українські лінгвісти О. Лисенко та Н. Деркач пропонують типологію дискурсу за інституційним та сферним критерієм, виділяючи політичний, військовий, медійний, академічний, юридичний, релігійний, педагогічний та побутовий дискурси [23, 39]. Така типологія допомагає зрозуміти, як мова функціонує в різних контекстах, які ролі виконують учасники та як формують соціальні практики.

Варто зазначити про такі типи дискурсів:

- **Політичний дискурс** відображає стратегії впливу на громадську думку та створює уявлення про владу, цінності, політичні процеси й майбутнє суспільства. Він передбачає промови політиків, офіційні заяви, передвиборчі тексти та публічні дискусії та ін., спрямовані на переконання аудиторії. Наприклад, звернення Володимира Зеленського у 2022–2025 рр. до міжнародної спільноти формувало сприйняття України у світі та підсилювало моральну підтримку населення.

- **Медійний (масмедійний) дискурс** породжує інтерпретацію подій крізь призму ЗМІ. Він формує домінантні наративи, впливає на громадські настрої та визначає колективні очікування. Наприклад, репортажі про фронт, життя цивільних людей у різних регіонах країни, зокрема в контексті знеструмлень, вказують не лише перебіг воєнних подій, а й складнощі життя в умовах війни. Такі матеріали висвітлюють життя громадськості про безпеку, адаптацію до кризових умов та очікування щодо подій, можливих сценаріїв, прогнозів у найближчому майбутньому.
- **Військовий і воєнний дискурси** зосереджені на тематичному полі війни (з різних ракурсів), безпеки, оборони та всіх аспектів, пов'язаних із функціонуванням армії та життям у стані збройного протистояння. Він охоплює як професійний військовий рівень (стратегії, тактики, операції, логістику, ризики, управління військовими підрозділами), так і ширший воєнний контекст, що містить соціокультурні, психологічні, політичні й гуманітарні виміри життя під час війни. Такі дискурси формують уявлення суспільства про реалії та наслідки війни, визначають межі сприйняття ворога, героїзму, втрат, опору й перемоги, зокрема конструюють також бачення майбутнього, засноване на колективному та індивідуальному досвіді війни. Прикладами можуть слугувати: офіційні зведення Генерального штабу ЗСУ, пресбрифінги військових структур, публічні заяви командування, інтерв'ю солдатів, волонтерів та очевидців у медіа, фронтові щоденники, документальні проєкти, аналітичні матеріали про хід бойових дій.
- **Академічний, юридичний, релігійний, педагогічний та інші дискурси** формують специфічні жанри, комунікативні норми та цілі, характерні для конкретної професійної або соціальної сфери. Наприклад, академічний дискурс – це статті, конференційні презентації, академічні дискусії, де домінує логіка доказів і аргументація.

Завдяки такій класифікації можна чітко відстежити, як мова та дискурсивні практики функціують у різних соціальних сферах, формуючи цінності, знання та колективні уявлення про світ.

У цьому контексті варто зауважити, що дискурс відображає не лише те, що вже є, а й моделює те, що може бути, він має важливе значення у формуванні уявлень про майбутнє. Саме тому крізь призму дискурсу, зокрема військового, суспільство виробляє спільні очікування, прогнози, сценарії розвитку подій та образи прийдешнього.

Уявлення про майбутнє суттєво трансформувалося у межах наукового дискурсу. Розвиток наукової фантастики (Ж. Верн, Г. Уеллс та ін.) сприяв переходу від чистої вигадки до прогнозів, що спиралися на реальні досягнення науки. У працях, зокрема в роботі Г. Уеллса «Передбачення впливу розвитку механіки та науки на життя та мислення людини», почали з'являтися довгострокові моделі майбутнього, які популяризували інтерес до прийдешнього серед читачів [88]. Такі методи нині використовують у сучасному прогнозуванні для побудови сценаріїв майбутнього.

Безумовно, що політичний, медійний та військовий дискурси особливо впливають на процеси, які пов'язані з високою соціальною значущістю, громадською думкою, формуванням ставлення до ризиків і перспектив.

Політичний дискурс конструює майбутнє через заяви та програми влади, законодавчі ініціативи, політичні стратегії та риторику, що формує уявлення громадян про розвиток держави, суспільні зміни та очікувані наслідки політичних рішень. **Медійний дискурс** впливає на сприйняття майбутнього, поширюючи інформацію, аналізуючи події, формуючи тренди, наративи та суспільні очікування, завдяки чому верстви населення отримують орієнтири для власних прогнозів та планів. **Військовий дискурс** має ще глибший вплив, тому що формує бачення майбутнього через відтворення стратегічних цілей, оцінку ризиків, прогнозування бойових дій та перспектив розвитку армії, а також через інтерпретацію досвіду військових і їхніх очікувань щодо перемоги чи відновлення після конфлікту (чи інших відповідних сценаріїв). У період війни

саме дискурсивні практики визначають, яким бачать майбутнє як військові, так і цивільні, які смисли стають домінантними, як вибудовують суспільну надію, тривогу або рішучість.

У межах військового дискурсу вагоме значення має те, що образ війни формують через комунікативне поле, а не лише через фізичні події. Як зауважує І. Царьова, «війна не лише відбувається у фізичній реальності, а й постає у комунікативних практиках – у звітах, інтерв'ю, медійних повідомленнях, політичних промовах» [72, с. 110].

Військовий дискурс передбачає низку конкретних жанрів, які відрізняються за функціями та комунікативною метою:

1. **Звіти та доповіді військовослужбовців** зображують події на фронті, бойові дії, виконання завдань. Їхня мета – переказати точну інформацію керівництву та колегам, використовуючи формалізовану термінологію.
2. **Інтерв'ю та коментарі військових** дають змогу висловити особистий досвід, емоційні переживання та оцінку ситуації. Вони поєднують інформаційний та емоційний аспекти, що допомагає формувати уявлення громадськості про фронт і події загалом у країні.
3. **Політичні заяви та промови** як можливий елемент військового дискурсу, що спрямований на інтерпретацію війни, пояснення дій держави, мотивацію суспільства, підкреслення цінностей та стратегічних цілей.
4. **Матеріали медіа** – репортажі, аналітичні статті, телевізійні новини, онлайн-дописи, які формують загальний наратив війни та впливають на колективне сприйняття подій.
5. **Громадські наративи** – це публічні обговорення, соціальні мережі, історії ветеранів та волонтерів. Вони відображають спільне переживання війни та конструюють соціальні цінності й моральні орієнтири.

Варто виділити певні особливості військового дискурсу:

- високий рівень емоційної напруги, адже він пов'язаний із ризиком життя та смертю;

- домінування ціннісних та етичних категорій – життя, смерть, обов'язок, честь;
- акцент на майбутньому – планування дій, надія на перемогу, віра, уявлення післявоєнної реальності;
- специфічна термінологія та фразеологія, що властива військовій сфері;
- чітка прагматична спрямованість, що може бути інформаційною, мобілізаційною або підтримувальною для суспільства.

Отже, дискурс у сучасній лінгвістиці розглядають як соціально-когнітивну практику, що поєднує мову, мислення та соціальну взаємодію, зокрема різні його типи – політичний, медійний, військовий/воєнний, науковий, юридичний, побутовий та інші – створюють певні знання, цінності та колективні уявлення про майбутнє. Військовий дискурс, як частина цієї системи, впливає на уявлення про безпеку та перспективи розвитку у часи конфліктів. Він не лише фіксує факти воєнної реальності, а й активно формує колективну свідомість, визначає горизонти очікувань і тим самим конструює майбутнє. Саме тому військовий дискурс є важливим у сучасному дослідженні дискурсивних практик і посідає вагоме місце в цьому аналізі. Загалом дискурс моделює суспільну реальність і визначає поведінку людей у різних сферах, стаючи інструментом аналізу комунікації та соціальної динаміки.

1.2. Інтерв'ю як жанр сучасного дискурсу військових

У контексті військового дискурсу вагоме місце посідає жанр інтерв'ю, що є досить поширеним видом комунікації, який передбачає цілеспрямовану розмову між інтерв'юером та респондентом для отримання інформації, думок, оцінок тощо. Воно поєднує діалогічну форму спілкування з певною структурованістю, що дозволяє виявляти особистісні, соціальні та професійні аспекти досліджуваного явища. Завдяки безпосередньому контакту та можливості ставити уточнювальні запитання, це дає змогу фіксувати факти, розкривати певні мотивації, погляди та переживання респондента. У військовому дискурсі така розмова набуває особливого значення, оскільки респондент, тобто військовий висловлює певний фактаж, а також перебуває у мовленнєвій ситуації, де сукупність умов і факторів, що визначають специфіку мовленнєвої поведінки учасника комунікації та ситуацію, у якій вона відбувається. У такому випадку варто зважати на психологічний стан, мотивацію та оцінку подій.

Історично жанр інтерв'ю сформувався у другій половині XIX століття, коли американські й британські газети запровадили практику прямої розмови журналіста з героєм події, почали записувати прямі висловлювання політиків і громадських діячів. Відомі газети *The New York Herald* та *The Daily Telegraph* заклали основу жанру, у якому важливим було повідомлення фактів та відтворення індивідуального голосу співрозмовника. На початку XX століття подібні діалоги стали центральним інструментом преси, а з появою радіо й телебачення набуло нових форм: радіобесіди, теледебати, короткі експрескоментарі та ін. Саме цей жанр найшвидше реагував та реагує на соціальні зміни, оскільки фіксує живу мову реальних учасників подій.

Із поширенням цифрових платформ інтерв'ю стало ще більш діалогічним і персоналізованим, адже з'явилися подкасти, стріми, довгі відеорозмови без жорсткої редакторської цензури. Дослідниця О. Гарачковська аналізує його жанроутворення в медіа й підкреслює, що в цифрову епоху бесіда зазнає

модифікацій, «все голосніше заявляють» інформаційні тексти, де автор не «ховається за образом оповідача, ... а розмовляє з адресатом» [19].

У науковій літературі інтерв'ю визначають як форму організованої комунікації, що поєднує елементи запитування та відповідей, має цільову спрямованість і документує індивідуальний досвід. Як зауважує Стейнар Квале, «інтерв'ю – це розмова з ціллю: це структурована міжособистісна взаємодія, але при цьому не перестає бути людяною – через нього ми прагнемо “зрозуміти світ очима співрозмовника”» [86]. Варто згадати, що такий жанр поєднує дві функції одночасно: збирання інформації та глибоке розкриття певних питань від респондента. Науковець також зазначає, що опитування має етичний вимір і вимагає рефлексії, а саме «дослідник змушений ураховувати, з якими намірами він ставить запитання, і як це впливає на відповіді» [86]. Соціальна функція проявлена особливо яскраво в кризових ситуаціях. Як зазначає Марсель Броерсма, що інтерв'ю – це не просто жанр, це поле бою за публічність: журналіст і респондент оцінюють одне одного, як гравці в шахах ... після кожного запитання і відповіді обидві сторони аналізують наміри й щирість співрозмовника [81]. Це свідчить, що про багатогранну взаємодію, де комунікативні дії мають стратегічний характер, а результат залежить від обох сторін. Жанр вимагає від інтерв'юєра вміння поставати влучне запитань, зокрема вміння зчитувати невербальні сигнали та соціальні контексти.

На наш погляд, в умовах війни інтерв'ю набуває особливого значення. Опитування військових, командирів, добровольців та цивільних стають тлом для інформування про реальність загалом у країні та світі, формують суспільне уявлення про перебіг подій, морально-психологічний стан армії та справжні виклики на фронті. У непростий час різноманітних загроз саме воно часто є головним каналом комунікації між державою, ЗМІ та суспільством. Таким чином, вивчення жанру інтерв'ю – це важливий етап аналізу військового, зокрема медійного дискурсів.

У військовому контексті інтерв'ю набуває низки специфічних ознак, що вирізняють його від стандартного медійного жанру. По-перше, психологічний

тиск і стрес, оскільки співрозмовники перебувають під постійним стресом або тривогою через бойові дії, втрати побратимів, обмеження часу на перебування на фронті. Це впливає на темп мовлення, емоційність відповідей, використання узгоджених формулювань тощо. По-друге, необхідність узгодження з командуванням або дотримання правил безпеки, бо певна інформація проходить цензуру, що створює безпосередні межі комунікації. Кореспондент не завжди отримує «повну свободу» у питанні тем і деталей.

Звернімо увагу, що така розмова з учасниками бойових дій завжди поєднує документальні, комунікативні, соціальні та когнітивні функції, а інтерв'юер стає своєрідним фасилітатором діалогу, який враховує етичні, безпекові та психологічні аспекти. Документальна функція полягає у фіксації фактів, умов служби та подій на фронті. Комунікативна функція – у вираженні емоцій, морального стану та бойового духу військових. Соціальна функція формує уявлення цивільного населення про війну, а когнітивна/психологічна ілюструє, як військові осмислюють ризики та майбутнє [81].

Науковці, серед яких Т. ван Дейк, Н. Фейрклоф [83, 87] і український дослідник жанрології Г. Почепцов [48], наголошують, що інтерв'ю функціонує одночасно як спосіб отримання інформації, форма соціального діалогу та інструмент конструювання реальності. У військовому аспекті ця тріада проявляє досить винятково, оскільки відображає внутрішній стан людини, яка перебуває в умовах екзистенційної загрози/кризи.

Сучасне мовознавство оперує кількома класифікаціями щодо жанру інтерв'ю: за комунікативною метою (інформаційні, аналітичні, мотиваційні), за ступенем формальності (офіційні та неформальні), за роллю інтерв'юера (структуровані, напівструктуровані, вільні), за ступенем публічності (медійні та приватні). Для сучасного військового дискурсу найбільш характерними є медійні напівструктуровані інтерв'ю, де журналіст скеровує розмову, але військовий має свободу у формулюванні власних смислів. Такі опитування завжди містять фактори як інституційного (офіційного), так і особистісного (емоційного) мовлення, що створює багатовимірний простір для дослідження.

Науковець І. Літвін пропонує розгорнуту типологію інтерв'ю, у якій виділяє кілька критеріїв:

- **за формою подання матеріалу:** усне та письмове;
- **за типом медіа:** інтерв'ю, опубліковані в друкованих ЗМІ, а також радіо-, телевізійні та онлайн-формати;
- **за способом комунікації:** безпосередній контакт (очний або через відеозв'язок) й опосередкований – телефонний режим;
- **за організаційною формою:** формат «круглого столу», ток-шоу, пресконференція тощо;
- **за способом реалізації комунікативної мети:** інформаційне чи аналітичне опитування, бліцформат, інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-замальовка, інтерв'ю-розповідь, анкетування;
- **за тематичною спрямованістю:** інформаційні, аналітичні, протокольні інтерв'ю, інтерв'ю-розслідування, портретні, сатиричні та гумористичні;
- **за локацією проведення:** студійні та позастудійні (зокрема вуличні) інтерв'ю;
- **за типом респондента:** інтерв'ю з пересічними громадянами, відомими діячами (політиками, акторами, представниками різних сфер життя), а також із фахівцями чи експертами в певних тематиках.

Варто згадати, що опитування військових виконує важливу комунікативну функцію – воно пов'язує фронт і цивільне життя, формує уявлення про війну та майбутнє в свідомості суспільства. Цей дискурс не лише дотичний із реальністю, а й активно «створює соціальну ситуацію», а тому інтерв'ю військового є актом публічного конструювання сенсів.

Зокрема важливим елементом у висловленнях військових є канва майбутнього, а саме сценаріїв подальшого розвитку для країни. За визначенням дослідників Т. Циганчук і Л. Шинкарьової, майбутнє є «динамічним психологічним конструктом, що поєднує раціональні плани, емоційні очікування та соціальні настанови» [73, с. 266]. В умовах війни цей конструкт зазнає особливої трансформації, адже військові живуть у ситуації постійної

невизначеності, ризику та втрати. Можемо виділити, що аналіз інтерв'ю є важливим матеріалом для визначення того, що саме формує концептосферу майбутнього в умовах російського вторгнення.

Аналіз інтерв'ю військових 2022–2025 років дає змогу простежити кілька сталих концептів, через які вибудовують бачення майбутнього. У мовленні військових помітна тенденція до зміщення фокусу з героїко-піднесених наративів 2022 року до більш складної емоційної палітри, що передбачає виснаження, критичність, прагматизм і стратегічність. Наприклад, військовий Кирило Верес зазначає: *«Як ми виграємо, якщо ми втрачаємо населені пункти... Втома, трошки недовіри»* [1 (2)]. Це ілюструє концепт поразки, відображаючи психологічний стан і сприйняття майбутнього в умовах стресу. Деякі військові демонструють концепт невизначеності, коли майбутнє постає невідомим: *«Це якийсь абсурд – ми боремося за майбутнє України, не маючи власного майбутнього. Ми боремося за свободу або смерть, але нам залишається лише смерть»*, – як зазначає у своїх роздумах Леся Ганжа, старша солдатка та операторка безпілотної в підрозділі ЗСУ.

Водночас, незважаючи на переважно складне та критичне емоційну тло, можемо простежити й позитивні модуси, які вказують на надію, віру, прагнення до відновлення та перемоги. До прикладу, командир Петро Горбатенко стверджує: *«Весь ресурс держави повинен бути направлений лише на одне... перемога буде для нас перемогою – це збереження суверенітету»*, що демонструє концепт перемоги як збереження держави та колективну відповідальність [1 (2)]. Військовослужбовець підкреслює, що перемога для нього – це не лише завершення бойових дій, а комплексне відновлення справедливості, захист людей і держави та стратегічне планування майбутнього.

Отже, інтерв'ю функціонує як жанр, що поєднує документальний і когнітивний рівні, відображає індивідуальну психологію та колективні уявлення, а також створює простір для артикуляції майбутнього в його різних концептуальних формах, особливо в контексті інтерв'ю з військовими у 2022–2025 роках. Військовий дискурс постає способом формування смислового поля,

у межах якого військові оцінюють сьогодення і вибудовують перспективи. Саме тому навіть на тлі виснаження і невизначености окремі позитивні концепти слугують психологічною опорою, відображаючи віру в майбутнє та здатність до стратегічного мислення. Це демонструє, що індивіди здатні мислити конструктивно й формувати вимір перемоги, який охоплює як особисті, так і соціальні цінності.

РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЙНЕ ПІДГРУНТТЯ АНАЛІЗУ КОНЦЕПТОСФЕРИ МАЙБУТНЬОГО

2.1. Підходи до визначення концепту як базової категорії лінгвоконцептології

Перші уявлення про зв'язок між мовою і мисленням можна знайти ще в працях філософів Античності. Вони розмірковували над тим, як мова впливає на наші уявлення про реальність і свідомість. Наприклад, учений Платон порушував питання про зв'язок між мовою і пізнанням. У XIX столітті Вільгельм фон Гумбольдт у своїх працях запропонував ідею, що кожна мова є своєрідним «органом мислення», через який її носії сприймають і осмислюють дійсність, що пізніше стало концепцією когнітивної лінгвістики, яка вивчає функціонування мови як різновиду пізнавальної діяльності людини через її мовлення.

Наприкінці 90-х років XX століття в межах когнітивної лінгвістики сформувався новий вектор – лінгвоконцептологія. Важливо підкреслити, що початки її формування були ще у працях В. Фон Гумбольдта, О. Потебні, Л. Вайсгербера, Е. Сепіра та Б. Уорфа. Зокрема лінгвоконцептологія як галузь постала на стику лінгвістики та концептології набула актуальності крізь призму взаємозв'язку між мовою, мисленням, культурою тощо. Найголовнішим завданням якої є дослідження концептів і мовних засобів їх вираження. Безумовно, що поняття «концепт» посідає головне місце в цій царині, відображаючи способи сприйняття й інтерпретації світу різними мовними спільнотами. Важливість лінгвоконцептології полягає у вивченні того, як мовні одиниці стають носіями певних концептів, які формують уявлення людини про світ.

За класифікацією О. Селіванової варто виділити такі завдання лінгвоконцептології:

- дослідження процесів концептуалізації;
- аналіз впливу етносвідомості, соціуму та культури;

- опис концептуалізації у філогенезі та онтогенезі;
- зв'язок концептосистеми з мовною та концептуальною картинами світу;
- диференціація концептуальних сфер;
- опис культурних концептів;
- структура концепту;
- методика концептуального аналізу;
- типологія концептів;
- аналіз концептів у творчості [58].

Виконання поставлених завдань забезпечить доступ до глибинних семантичних структур концептів.

За О. Воробйовою, варто звернути увагу на такі основні позиції:

- розкриття потенціалу концептів;
- організація фоно- і граматичних концептів;
- побудова етно-, соціо-, ідіо- концептуальних мереж;
- методики реконструкції концептів [18, с. 62].

Доречно згадати думку А. Приходька, що лінгвоконцептологія прагне переосмислити структуру та семантику мовних одиниць у вимірах етно-, соціо- та субкультурних категорій [49].

Безумовно, що поняття «концепту» є ключовим для сучасної лінгвоконцептології, однак у науковій парадигмі його визначення не є усталеним чи однозначним. Дослідники виділяють багатовимірність цього феномену, оскільки він перебуває на перетині мовознавства, когнітивної лінгвістики, психології та філософії мови. У широкому розумінні концепт розглядають як ментальне утворення, що акумулює знання, уявлення, асоціації та культурні смисли, пов'язані з певним фрагментом дійсності.

Зокрема, на погляд Т. Нікішиної, на сучасному етапі в лінгвістиці є декілька вже сформованих напрямів у дослідженні й вивченні концептів, а саме: культурологічний, лінгвокультурологічний, логічний, семантико-когнітивний,

філософськосеміологічний, лінгвопсихологічний, когнітивно-дискурсивний, когнітивнопоетичний тощо [44, с. 261].

Узагалі термін «концепт» уперше з'явилося в латинській філософсько-лінгвістичній традиції XII століття, зокрема в працях П'єра Абеляра, який суттєво вплинув на формування концептуалізму. Учений вважав, що людський розум здатний виокремлювати важливі уявлення про предмети та на їхній основі створювати певні узагальнення, які можна назвати концептами. Саме тому Абеляра справедливо зараховують до засновників концептуалістичного підходу. На його думку, концепт є результатом глибокого осмислення, що у свідомості людини перетворюється на особистісний досвід, ніби засвідчений вищими силами. Невід'ємними параметрами цього явища Абеляр уважав пам'ять та уяву.

Дослідники П. Абеляр та А. Приходько розрізняли поняття і концепт: перше вони розуміли як об'єктивну категорію, що відображає сукупність істотних, раціонально пізнаних ознак об'єкта, тоді як друге – як суб'єктивне утворення, сформоване завдяки мовленню і духовним зусиллям, є складним ментальним утворенням із національно-культурною специфікою, де його зміст становить цілісний комплекс знань про певний об'єкт, а форма вираження охоплює систему мовних засобів – лексичних, фразеологічних, пареміологічних тощо [49, с. 424].

У науковій літературі також поширеною є думка, що концепт не збігається повністю ані зі значенням слова, ані з поняттям. Він охоплює і раціональний, і емоційно-оцінний компоненти, а також культурні й індивідуально-особистісні нашарування. Саме тому в лінгвоконцептології концепт визначають не лише як одиницю когнітивної системи, а як структурний елемент культурної й мовної картини світу.

Зокрема доречно згадати про те, що в сучасних мовознавчих дослідженнях термін «концепт» не має чіткої дефініції. У науковій традиції концепт інтерпретують як нашарування ціннісних конотацій на значення слова, тобто будь-який вербалізований зміст завжди певною мірою відзначено етнічною та культурною специфікою. За І. Кочан, концепт – це лінгвістична одиниця, а також

– одиниця пам'яті та мови мозку [35]. На думку більшості лінгвістів, концепт – це водночас і слово, і його значення, ідея, смисл, його зовнішня і внутрішня форма, поняття; когнітивна структура, охоплена мовним знаком. Значний внесок у теоретичне осмислення концепту зробила О. Селіванова, яка визначає його як «ментальне утворення, що має предметну і когнітивну структуру, обумовлену мовними засобами, які фіксують і передають знання про світ».

Дослідниця акцентує на взаємодії двох вимірів концепту:

- предметного, що пов'язаний із реаліями об'єктивної дійсності;
- когнітивного, що відображає спосіб їхнього осмислення мовною спільнотою [59].

Цей підхід дозволяє трактувати концепт як своєрідний «місток» між зовнішнім світом і внутрішньою когнітивною структурою особистості.

Інший важливий аспект концепту зазначає О. Воробйов, який наголошує на його психічній і колективній природі. Учений визначає концепт як «базову одиницю свідомості індивіда, а також частину “колективного несвідомого”; оперативну змістову одиницю пам'яті; частину психічних ресурсів нашої свідомості; складник концептуальної системи» [18, с. 60]. У цьому визначенні домінує психологічно-когнітивний аспект, що акцентує на тому, що концепти – це не просто елементи знань, а активні механізми перероблення інформації, зберігання досвіду та формування світогляду. До того ж їхня кількість як мовних одиниць є обмеженою, оскільки не кожна назва явища автоматично стає концептом. Концепт створюють лише тоді, коли певне явище є значущим для культури, активно вербалізованим у мові, відображеним у прислів'ях, приказках, художніх текстах. Такі концепти виконують символічну функцію, указуючи на характерні для спільноти знання, досвід, і зберігають культурну пам'ять народу. Для ілюстрації цього твердження можемо навести кілька прикладів. Згадаймо лексему «воля», той що має волю, тобто вільний. У словнику української мови вільний тлумачать як «ніким не гноблений, не поневолований; незалежний, самостійний» [63]. З поданого визначення, можемо узагальнити, що в українській культурі концепт «воля» має особливе значення, поєднуючи ідеї

свободи, незалежності та особистого вибору. Це не просто свобода в юридичному ракурсі, а внутрішня потреба бути вільним, фізично й духовно автономним. Це слово часто пов'язують із боротьбою за національну незалежність, ідентичність та гідність, наприклад, у контексті козацтва, визвольних рухів та війни.

Напротивагу візьмемо до уваги відоме гасло часів французької революції «Liberté, Égalité, Fraternité», що перекладають як «Свобода, Рівність, Братерство». Французьке «liberté» (свобода) близьке до українського «воля», проте має промовисто виражений політичний аспект. Під час Великої французької революції «liberté» стала одним із трьох основних принципів (разом з рівністю та братерством), на яких скажімо збудовано сучасну демократичну державу. О. Фільц та І. Марков стверджують, що тоді поняття свободи тлумачили як фундаментальну та іманентну цінність, надану людині Богом або природою. Навіть у марксистській інтерпретації, де це означало підпорядкування волі людини об'єктивним законам суспільного розвитку [68]. Тобто ми бачимо, що концепт «воля» в обох народів є універсальним, але їхнє конкретне значення визначають історичні, соціальні, політичні, культурні передумови.

Такі різні підходи до трактування поняття «концепт» дають змогу визначити кілька його ключових характеристик:

1. Ментальність (концепт закріплений у свідомості людини як когнітивне утворення).
2. Багатшаровість (об'єднує поняттєвий, образний, емоційно-оцінний та культурний компоненти).
3. Мовна опосередкованість (концепти структурують та актуалізують крізь призму мовних знаків).
4. Культурна зумовленість (відображає етнічну картину світу та соціальні цінності).
5. Динамічність (знає змін відповідно до історичних подій, суспільних потреб і особистісного досвіду мовців).

З огляду на широке коло дослідницьких підходів, концепт постає як багатовимірне утворення, що поєднує індивідуальні й колективні смисли, зокрема синтезує уявлення різних рівнів від раціонального до культурно-ціннісного. Така багатошаровість зумовила появу різних класифікацій концептів. Найчастіше їх поділяють за відношенням до культури та суб'єкта концептуалізації (універсальні, національні, соціокультурні та індивідуально-культурні), за структурою (прості та складні), за способом вербалізації (лексичні, фразеологічні та граматичні), за об'єктом і змістом (концепт-мінімум, концепт-максимум) та за характером смислового й емоційного наповнення (предметні, образно-схематичні та емоційні). Крім того, концепти можуть класифікувати за походженням (первинні й вторинні) та історичною динамікою, що відображає їхню здатність зберігати культурні настанови та адаптуватися до змін у суспільстві.

Отже, лінгвоконцептологія є сучасною науковою галуззю, де центральною одиницею є концепт. Основним завданням є вивчення того, як різні концепти організовані в когнітивні структури, відображаючи світогляд, культурні цінності та досвід певного народу. Зокрема концепт у лінгвоконцептології розглядають не як абстрактна або стала одиниця, а як живий, змінний і багатовимірний елемент мислення. Його комплексний факторів робить концепт основною одиницею аналізу в дослідженні того, як мова відображає і формує свідомість, як індивід та спільнота осмислюють реальність і репрезентують її через мовні репрезентанти.

2.2. Поняття «концептосфера» в розвідках мовознавчих студій

Процес створення концептів тісно пов'язаний із концептуалізацією, що втілюється через людське світобачення, де мова є засобом комунікації, акумуляції досвіду та знань, а також відбитком культури. Мова не лише передає інформацію, але й формує когнітивну модель світу, у якій осмислюються явища навколишньої реальності. Концептуалізація, за визначенням Т. П'ятковської, є «одним із процесів пізнання, що ґрунтують на осмисленні інформації та утворенні на її основі концептів. У результаті творяться концепти, які своєю чергою поєднуються в системи концептів» [52, с. 95]. Цей процес забезпечує структуроване сприйняття світу, перетворюючи хаотичні уявлення людини на впорядковану когнітивну систему.

Безумовно, що концептосфера – це результат концептуалізації, що є сукупністю концептів у певній культурі, мові або когнітивній сфері. Вона структурує концепти, організовані у систему, де кожен елемент займає певне місце і має власне значення. Як стверджує О. Селіванова: «концептосфера формує концептуальну систему у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду» [58]. У сучасних мовознавчих студіях концептосферу також розглядають як когнітивну комбінацію культури та мови, що дозволяє дослідникам аналізувати, як мовні одиниці відображають ментальні уявлення людини та взаємозв'язки між ними.

У фундаментальній праці «Думка та мова» О. Потебня проаналізував глибокий взаємозв'язок між мовою і мисленням, розкривши мову як продукт і прояв колективної свідомості народу. Мова є єдино властивим для кожного народу способом сприймати й осмислювати світ відповідно концептуальна система організовує це мислення через мову, яка репрезентує наші знання про світ. Мовознавець вважав, що концептуальні системи (концептосистеми) відображають специфіку національного мислення та світосприйняття [25]. Синонімічним до цього поняття можемо вважати поняття «концептосфера».

Варто згадати, що термін «концептосфера» О. Селіванова та Т. Космеда тлумачить так: «<...> у межах концептуальної системи представники когнітивної семантики виокремлюють концептуальні сфери (conceptual domains), або домени. Вони відповідають фрагментам концептуальної системи, які репрезентують певну предметну галузь (наприклад, рослин, тварин, політики, музики тощо)» [58, с. 261]. Тобто тут концептуальні сфери тотожні тематичним полям, які охоплюють різні сфери людського досвіду – природні явища, соціальні взаємини, моральні та етичні норми, історичні події, релігійні уявлення. Наприклад, в українській культурі концептосфера, пов'язана з природними явищами, передбачає концепти «зима», «весна», «сонце», «дощ», «вітер», які не лише позначають фізичні явища, а й набувають символічного значення. Концепт «зима» в українському культурному контексті асоціюють із холодом, відпочинком, зимовими святами, тяжкими випробуваннями, а «весна» – це концепт оновлення, пробудження природи, надії та радості.

У соціальній сфері концептосфера містить концепти, що відображають соціальні ролі та стосунки: «сім'я», «друг», «батько», «мати», «вчитель», «лідер». Кожен із цих концептів є набором очікувань, норм поведінки та культурних значень. Наприклад, концепт «сім'я» в українській культурі охоплює уявлення про турботу, підтримку, спільні традиції, взаємодопомогу і, водночас, обов'язки та правила, які регулюють поведінку членів сім'ї.

Релігійні та моральні концепти також мають вагоме значення у формуванні концептосистеми. Концепти «добро», «зло», «чесність», «гріх», «миłosердя» тощо створюють на основі культурних, історичних і релігійних традицій, зокрема визначають моральні координати індивіда та суспільства. У сучасних українських мовознавчих дослідженнях зауважують, що такі концепти мають як когнітивний, так і емоційний компонент, адже вони впливають на оцінку дій та явищ.

Цікавим є міркування про те, що різноманітність концептосфери можемо простежити на рівні мовних засобів: лексем, ідіом, фразеологізмів, які відображають культурну специфіку мислення. Наприклад, українські

фразеологізми «як риба у воді», «водити за ніс» відображають певні образи, тобто культурні уявлення про поведінку, природу й соціальні стосунки загалом. В англійській мові аналогічну функцію виконують ідіоми «a piece of cake», «hit the nail on the head», що репрезентують специфічний спосіб концептуалізації дій і явищ у цій культурі.

Важливою особливістю концептосфери є її динамічність. Концепти можуть змінювати своє значення, збагачуватися новими конотаціями або втрачати частину традиційного закладеного сенсу під впливом глобалізації, контактів із іншими культурами, соціальних змін та технічного прогресу. У праці «Що таке філософія?» Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі [82] зазначають також, що концепти здатні взаємодіяти, перетинатися, перебудовуватися й утворювати нові поєднання. Наприклад, нещодавно сучасний концепт «комп'ютер» або «інтернет» у багатьох культурах спочатку мав вузьке технічне значення, а сьогодні містить складну систему асоціацій – від професійної діяльності до соціальних і культурних практик, інтерактивного спілкування та цифрової ідентичності.

Дослідження концептосистеми дає змогу виявляти, як певні мовні та культурні спільноти структурують свій світогляд. Наприклад, у роботах сучасних когнітивних лінгвістів наголошують на тому, що концептосфера української мови відображає історичний досвід народу, його етнокультурні традиції, фольклор, релігійні уявлення та сучасні соціальні трансформації. Саме тому аналіз концептосистеми дозволяє не лише зрозуміти мовну специфіку певної культури, а й відстежити еволюцію культурних ідей, зміну пріоритетів і цінностей.

Отже, концептосфера є головним поняттям сучасних мовознавчих студій, яке поєднує когнітивний, культурний і соціальний виміри. Також важливо є те, що концептосистема охоплює як природні явища, так і соціальні ролі, моральні та релігійні уявлення, що разом утворюють цілісну картину світу певної спільноти. Вона демонструє культурну специфіку мовних репрезентантів, що відображають особливий спосіб осмислення дійсності. Тобто концептосфера

дозволяє зрозуміти, як окремі концепти формують у системи, взаємодіють між собою і створюють когнітивну макет світу, що властивий певній культурній спільноті. Таким чином, поняття «концептосфера» вміщує в собі змінний симбіоз культури й мови, що зберігають глибинні архетипи та традиції, за допомогою яких можна пізнати, як народи структурують своє світобачення, які цінності ставлять у центр та як вони змінюються в нових історичних умовах.

2.3. Багатовекторність концептосфери *майбутнього* в мовній картині світу українських військових

Загалом поведінку людини формує вплив минулого досвіду чи теперішніх обставин, а вплив майбутнього – того, що на перший погляд є непомітним, але фактично може бути значно вагомішим за все, що відбувається з людиною зараз. Безумовно, що візія майбутнього – це уявні конструкції, мрійливі образи, що здатні сформулювати важливе значення, ніж поточне буття.

Дослідниця Е. Киричевська зазначає, що образ майбутнього має важливу місію у формуванні життєвих стратегій. Під його впливом людина породжує систему соціокультурних уявлень про власне існування, про своє місце у світі та про модель життєдіяльності, яка спрямована вперед і може бути реалізована як особистий життєвий проєкт [32]. Ця проєкція стає психологічною конструкцією, стрижнем внутрішнього опрацювання людини, яка прагне створити свою життєву хроніку та бачення перспектив. Майбутнє завжди відкритий й незавершений процес, із великим розмаїттям потенційних можливостей, що дозволяє людині змінювати власну життєву траєкторію.

Уявлення про власне майбутнє – це особистий здобуток, продукт внутрішньої активності людини, який залежить від її волі та рішень. Перебіг дій визначають тим, наскільки сильною є потреба впливати на свою подальшу долю. Саме тому кожна людина самотійно вибудовує майбутнє та несе відповідальність за дії чи події, що відбуваються на її шляху [36].

Із початком повномасштабного вторгнення росії в Україну й критичних змін у соціально-політичному, культурному та військовому плані країни сформовано новий контекст, у якому зазнає змін не лише реальність, а й спосіб мислення, уявлення про майбутнє, а відтак – мовна картина світу тих, хто безпосередньо бере участь у військових діях.

У цьому контексті варто згадати про думки дослідниці Т. Нікішиної, що в сучасній лінгвістиці поняття «картина світу» стало складником основного теоретичного апарату багатьох наук – філософії, психології, культурології,

гносеології, когнітології та мовознавства. Воно належить до фундаментальних категорій і відображає особливості існування людини у взаємодії з навколишнім світом, визначає ключові умови її буття. Людина як суб'єкт пізнання є носієм певної системи знань, уявлень і суджень про об'єктивну реальність. У різних наукових дисциплінах ця система отримує «свої» назви – «картина світу», «концептуальна картина світу», «модель світу», «образ світу» із неоднакових позицій [44, с. 260].

Для військових (зокрема для суспільства) «майбутнє» перестає бути абстрактним, віддаленим, нейтральним: воно стає питанням виживання, ідентичності, гідності, відбудови, пам'яті, перемоги чи втрати. У такому середовищі концептосфера *майбутнього* набуває багатовекторності, тобто містить різні, зокрема суперечливі вектори: від віри в перемогу й відновлення до тривоги, страху; від надії на відбудову країни до усвідомлення, що «нормальне» майбутнє може бути недосяжним. Вони взаємодіють, конфліктують, перекриваються, наприклад, концепт «перемога» може зіштовхуватися з концептом «втрата» або «пам'ять». Концепт «відновлення» із концептом «посттравма». Концепт «незламність» із «невизначеністю» тощо. Саме така динамічна, хаотична подекуди є багатовекторна концептосфера.

Важливо стверджувати, що вона не є однорідною або лінійною; вона є системою, що постійно змінюється, адаптується, відображає внутрішній та зовнішній досвід, соціальні очікування й психологічний стан військовослужбовців та суспільства загалом.

Ця багатовекторність корелює з посиленням інформаційним та медійним дискурсом, тобто засоби масової інформації, публічні звернення, волонтерські, ветеранські форуми, соцмережі, інтерв'ю тощо. Зростання таких видів комунікації в умовах війн утворює нові концепти й така багатовекторність означає, що в мовній картині світу українських військових «майбутнє» сприймають через кілька основних координат, кожен з яких додає свою смислове та навіть символічне навантаження.

Серед них можна виокремити такі п'ять:

- вектор перемоги й відновлення;
- вектор пам'яті, втрати і травми;
- вектор особистої ідентичності і гідності;
- вектор соціальної трансформації та надії;
- вектор невизначеності, тривоги й страху тощо.

Вектор перемоги – це, можливо, найочікуваніший і найпоширеніший, де майбутнє зображено як відбудову, перемогу, перемир'я, повернення додому. У таких уявленнях «майбутнє» набуває позитивної конотації – це «ціль», до якої варто прагнути. У військових зверненнях, ветеранських форумах, публічних промовах звучать заклики вірити, будувати, не здаватися, відновлювати, що формує позитивні концепти, як-от: «перемога», «відбудова», «єдність», «незламність» та ін.

Вектор пам'яті, втрат і травм, де разом із надією утворюють й іншу – болісну грань. Майбутнє сприймають крізь призму втрат: загиблих побратимів, руйнувань, трагедій, безжальних випробувань. Тут концепти набувають скорботного, трагічного забарвлення – «пам'ять», «скорбота», «страх», «виснаження» тощо. Цей вектор формує важливу частину концептосфери, у якій майбутнє вже не лише про перемогу, але й про те, щоб не забути, зберегти пам'ять, зцілити душі: *«Особливо боляче, коли це так звана "дурна" смерть. Це коли людина не слухала, що їй казали, і могла врятуватися, але не захотіла. Тоді ти відчуваєш, що міг зберегти її життя, але не зміг. Це дуже важко переносити»* [46].

Вектор особистої ідентичності й гідності. Для багатьох військових боротьба за свою країну – це не лише обов'язок, а переосмислення себе, своєї ролі, місії. «Майбутнє» стає місцем, де реалізують уявлення про гідність, честь, відповідальність. Особистісні концепти, а саме: «захисник», «герой», «обов'язок», «честь», «гідність», «боротьба» стають маркерами ідентичності, утверджують належність до спільноти, до народу, до оборони. *«У нас іншого*

виходу немає. Або воювати, або вмерти. Іншого варіанту для України немає, бо якщо ми складемо зброю нас вб'ють» [16, 1 (2)] – військовий **Єгор Воробйов**.

Зокрема варто згадати, що концепт «боротьба» – один із найбільш потужних лінгвокогнітивних моделей в умовах війни. Він містить в собі дихотомію вибору між двома можливими варіантами розвитку подій – боротьбою або смертю. Когнітивна особливість полягає в тому, що редукує всю складність ситуації до простого і ясного вибору, що має наслідки для існування. Цей механізм відображає граничний стан і категоричність, що типовий для екстремальних умов. Також може свідчити про певну націленість на відображення фізичного, психологічного та морального вимірів війни. Тобто майбутнє – це боротьба за цінності, ідентичність, культурну та національну цілісність.

Вектор соціальної трансформації та надії. Війна не лише руйнує, а й змінює соціальні структури, цінності, розуміння спільного та суспільної відповідальності. «Майбутнє» в цьому аспекті – це надія на «нову» країну, справедливість, переосмислення цінностей, реінтеграцію ветеранів, відбудову громад. Концепти можуть бути «нова ідентичність», «самодостатність», «справедливість» та ін. Цей вектор дає майбутньому соціальну й політичну виміреність; він орієнтований на соціум, на зміну системи, на відбудову після руйнувань: *«Для себе я бачу перемогу – це повернення наших усіх побратимів додому, покарання усіх тих, хто винен в геноциді нашого народу, знищення повністю військового потенціалу росії і у кращому випадку знищення її, і щоб ми могли собі вільно жити, і побудова міцної армії»* [1 (2)] – **військовослужбовець Роман Білуха**. Цей концепт наголошує, що перемога для військового – це комплексне відновлення справедливості, захист людей/держави та стратегічне планування майбутнього.

Вектор невизначеності, тривоги й страху. Для багатьох української армії – це страх за власне життя, за життя побратимів, за майбутнє сімей та за долю країни. Концепти «невідомість», «ризик», «невизначеність», «посттравма», «страх» стають частиною концептосфери *майбутнього*. Цей вектор відображає

глибоку психологічну та соціальну напругу, яка супроводжує війну. Наприклад, слова *Давида Касаткіна*: «Побачимо, що буде, може завтра, а може 10 років ще буде» [71, 1 (2)]. Основним фактором цієї цитати є виражена невизначеність щодо тимчасових меж і розвитку подій, що є характерним для ситуацій, коли неможливо точно передбачити. Використання конструкції «*може завтра, а може 10 років ще буде*» підкреслює надзвичайну варіативність можливих сценаріїв, що відкриває широкий часовий горизонт для подій. Цей підхід відображає когнітивну модель, де майбутнє не є чітко визначеним, а єдиною повністю залишається лише те, що ситуація може змінюватися в будь-який момент і за непередбачуваними обставинами. Важливим є і те, що через використання «може» військовий акцентує увагу на ймовірності, а не на факті. Цей вираз, з одного боку, фіксує почуття безпорадності перед неминучими обставинами, а з іншого – відображає готовність адаптуватися до будь-яких можливих сценаріїв [1 (2)].

Лінгвістично ці концепти вербалізують через певні метафори, часові маркери та емоційно забарвлену лексику. Кожен концепт відображає специфічні аспекти війни, з якими стикаються військовослужбовці, і важливість того, як вони сприймають ситуацію, як бачать свою роль у війні та її наслідки. Також ілюструють значний вплив війни на когнітивні процеси та сприйняття реальності загалом. Концептуальна система демонструє, що майбутнє – важливий процес, у якому зростає усвідомлення екзистенційних загроз для держави, а також бажання забезпечити довготривалу безпеку та справедливість для народу.

Функції концептів, що відповідають за прогнози в українському військовому дискурсі мають важливе значення у формуванні сучасної мовної картини загалом, адже крізь їхню призму осмислюють досвід війни, пояснюють, надають сенс подіям та ситуація і вибудовують внутрішні орієнтири. Кожен із цих концептів виконує кілька важливих функцій, які разом створюють особливу оптику сприйняття майбутнього, яка дотична саме для українських військових 2022–2025 рр.

1. Смыслотворча функція.

Концепти допомагають військовим осмислити власний досвід і вписати його в ширшу канву/картину майбутнього України. Наприклад, коли військові говорять: *«Ми воюємо за те, щоб діти жили в нормальній країні»*, — майбутнє постає як сенс боротьби.

2. Прагматично-мотиваційна функція.

Зокрема такі концепти стають виявом психологічного ресурсу. Очікування перемоги й повернення території мотивують діяти та тримати позиції. Фрази на кшталт: *«треба вистояти – вдома чекають»*, *«після війни обов'язково зустрінемося»*, *«повернуся – посаджу сад»* слугують внутрішнім опором, що підтримує бійців. Майбутнє постає як знаряддя витримки й емоційно-психологічної стабілізації. Цікаво, що помітна чітка ціннісна орієнтація на життя, розвиток, «нормальність», де є різниця між радянським образом (перемога як культ) і сучасним українським (перемога як умова повернення до людського).

3. Комунікативно-інтегративна функція.

Мовні уявлення про майбутнє створюють спільний простір розуміння між військовими й цивільними. Наприклад, меседжі: *«Ми стримуємо, щоб ви могли працювати»* або *«Наш фронт і ваш тил – одна справа»* інтегрують суспільство у спільне бачення, де через спільні концепти формують комунікативну солідарність, що є важливою для країни в умовах війни.

4. Регулятивна функція.

Концепти визначають моделі поведінки, тобто що варто робити зараз заради майбутнього. Концепт «безпека» регулює військове й цивільне життя: від дотримання правил під час повітряних тривог до стратегічних рішень на фронті, а «відбудова» задає поведінкові орієнтири для післявоєнного періоду: працювати, вчитися, залишатися в Україні, допомагати громадам, підтримувати армію тощо.

5. Психотерапевтична функція.

Очікування майбутнього – це певний внутрішній механізм подолання травми. У висловлюваннях, а саме: *«Після війни все буде інакше»* чи *«Я хочу просто жити, і я буду»* функціює як спосіб тримати психіку в рівновазі та створює «психологічний коридор виживання». Повернення до мрій про прості речі – дім, родину, роботу стає емоційною опозицією жахам війни.

6. Моделювальна функція.

Безумовно, що через деякі концепти створюють мовні моделі того, якою буде країна після війни: оновленою, демократичною, безпечною, інтегрованою в Європу. Військові часто моделюють майбутнє у конкретних образах: «відбудовані міста», «очищена від мін земля», «міста без російських ракет» та ін. Такі мовні моделі стають основою для колективного уявлення про майбутню Україну й мають прямий вплив на суспільні очікування.

Отже, концептосфера *майбутнього* виконує багатовекторний комплекс функцій: формує смисли, мотивує, об'єднує суспільство, забезпечує психологічну опору, відображає цінності та задає моделі поведінки. Саме через ці концепти в мовній картині світу українських військових постає образ майбутнього як простору життя. Безпосередньо концептосфера є поліфонічна, змінна під впливом обставин, досвіду, медіа та колективної пам'яті. Дослідження такої системи дає важливі орієнтації на те, як війна змінює не лише реальність, а й спосіб уявлення життя загалом, про себе, про суспільство.

РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТОСФЕРИ *МАЙБУТНЬОГО* В СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ ВІЙСЬКОВИХ

3.1. Функціонування позитивної візії в мовно-концептуальній картині світу військових

Позитивне бачення майбутнього становить важливий складник концептосфери *майбутнього* у сучасному військовому дискурсі й репрезентує через низку концептів, що виражають надію, стійкість, перемогу, відбудову та зміцнення державності тощо. Варто звернути увагу, що концепти з позитивною конотацією формують альтернативний, тобто конструктивний вимір у сприйнятті майбутнього, який утворює симбіоз із негативними проєкціями, але не заперечує їх, а радше врівноважує, створюючи багатовекторну когнітивну модель майбутнього.

На наш погляд, позитивне бачення – це певний результат не лише раціонального прогнозування, але й глибинної психоемоційної потреби військових опертися на уявлення про сенс, мету й можливість завершення війни. Вони актуалізують в метафоричних моделях «майбутнє як світло», «майбутнє як рух уперед», «майбутнє як відновлення» та «майбутнє як звільнення». Крім того, такі концепти часто пов'язують із конкретними ціннісними орієнтирами: захистом родини та держави, зміцненням національної ідентичності, відновленням територіальної цілісності, технологійним розвитком армії, поверненням до мирного світопорядку.

У когнітивному вимірі позитивні концепти виконують функцію підтримки внутрішньої психологічної рівноваги, збереження суб'єктності та формування ментальних сценаріїв, що дозволяють військовим бачити себе частиною довготривалого процесу боротьби й відбудови. З позицій прагмалінгвістики позитивні концепти мають виразно мобілізаційну, об'єднавчу та легітимізовану функції, де військові спрямовують цей наратив до суспільства, формуючи спільну суспільну систему очікувань та цінностей.

Зокрема в дискурсивному аспекті позитивні концепти утворюють ядро наративів стійкості, відродження та майбутньої перемоги, які мають символічний ресурс, здатний підтримувати колективну мотивацію, пояснювати сенс жертвності та вибудовувати уявлення про майбутню Україну як нації та сильної держави.

Таким чином, позитивне бачення майбутнього у військовому дискурсі не є простою протилежністю негативним сценаріям чи виявом необґрунтованого оптимізму. Натомість воно функціонує як потужний когнітивно-прагматичний аспект, що забезпечує смислотворення, мотивацію та цілепокладання в умовах екстремальної невизначеності. Якщо негативна візія постає «захисних прогнозуванням», то позитивна візія реалізує функцію «конструктивного моделювання»: вона структурує хаос війни, надаючи йому телеологічного (цільового) виміру.

Проаналізувавши інтерв'ю військослужбовців, можемо виділити такі ключові позитивні концепти візії майбутнього:

1. Концепт ПЕРЕМОГА ЯК ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВИ («Війна ця вкрай важка. Мало того по-справжньому затяжний конфлікт на дану хвилину. Більше за всіх реально солдати хочуть миру, тому що вони перші мають шанси померти, але більшість нас розуміє, що тут питання навіть не в Донецькій області, питання навіть не в геополітичних розкладах, особистих амбіцій політиків і так далі. Тут питання виживання цієї країни, якщо ми її втратимо – будь-де ми будемо гостями. Це – наш дім, це – наша земля, іншої у нас просто нема [4]).

Цей концепт базовано на дихотомії «свій/чужий». Лексема «гості» у контексті втрати держави набуває негативної конотації безправності та відчуження, актуалізуючи архетипний страх бездомності. Конструкція «іншої у нас просто нема» підкреслює безальтернативність та унікальність об'єкта захисту. Прагматично це висловлювання звужує поле вибору до єдиного сценарію – збереження суверенітету, що мобілізує когнітивні ресурси адресата

на захист «свого» простору. Перемога тут дефініює не як експансія, а як екзистенційне збереження.

2. Концепт БОРОТЬБА («У нас іншого виходу немає. Або воювати, або вмерти. Іншого варіанту для України немає, бо якщо ми складемо зброю нас вб'ють» [16]; «Все поки що на спад йде. Зміни немає. Найбільша зміна в Україні те, що більше території зараз захоплено. Та ми ще багато можемо зробити, ми ще багато можемо змінити, щоб перемогти в цій війні. Все одно ми виборемо собі незалежність у такій історичній дистанції» [38]; «Стабілізуємо лінію фронту і в нас нічого не будуть забирати» [13]; Я вважаю, що треба думати за результат на полі бою і він наблизить нас до перемир'я» [3]; «Всі говорять за перемогу, але перемога напевно в тому, що ми навіть не знаємо який день війни. Ми можемо боротися, з росією ніхто не боровся більше 1000 днів це точно!» [33]).

Концепт БОРОТЬБА реалізовано крізь призму жорсткої дихотомію «воювати – померти». Когнітивно це спрощує реальність до бінарної опозиції, усуваючи будь-які проміжні варіанти (компроміси, домовленості), які могли б сприйматися як слабкість. Категоричність твердження («зміни немає», «іншого виходу немає») виконує функцію психологічного якоріння: прийняття боротьби стає єдиною стратегією виживання. Це формує візію майбутнього, у якому життя можливе лише через активний опір. Зокрема вислів містить контрастивну структуру: від песимізму («все на спад») до оптимізму («виборемо незалежність»). Ключова фраза – «історична дистанція», яка позиціонує Україну в розширеному часовому горизонті. Це переводить поточні втрати в категорію тимчасовості. Когнітивна метафора «незалежність як завоювання» підкреслює активність позиції. У цьому контексті також демонструють зсув від позиції об'єкта до позиції суб'єкта дії: форма «стабілізуємо» та орієнтація на «результат на полі бою» конструюють колективну свідомість, де боротьбу усвідомлюють як кероване упорядкування реальності, а не як спонтанний хаотичний спротив. У цьому контексті бійці мислять себе не лише тими, хто реагує на загрозу, а тими, хто стратегічно формує умови для майбутнього перемир'я.

Цифровізація часу через згадку «1000 днів» перетворює тривалість війни на доказ стійкості: кількість днів стає метафорою незнищенності, змінюючи фокус із запитання «коли це закінчиться?» на констатацію «ми вже стільки витримали». Такий підхід одночасно нормалізує тривалість конфлікту й надає кожному дню статус «фундаменту» у майбутній перемозі.

Саме тому виживання держави тут сублімована у виживання смислу: майбутнє є лише настільки, наскільки зберігається готовність до боротьби, що робить цей концепт центральною умовою можливості будь-якої позитивної візії прийдешнього.

3. Концепт СПРАВЕДЛИВІСТЬ / КОМПЛЕКСНА МЕТА («Для себе я бачу перемогу – це повернення наших усіх побратимів додому, покарання усіх тих, хто винен в геноциді нашого народу, знищення повністю військового потенціалу росії... і щоб ми могли собі вільно жити» [53]; «Над цим треба працювати, працювати системно: зверху вниз від верховного до і до останнього» [29]).

У цьому випадку концепт КОМПЛЕКСНА МЕТА розгортаємо як багатокomпонентний сценарій (фрейм-структура), що містить: репатріацію (повернення своїх), ретрибуцію (покарання ворога), демілітаризацію загрози та екзистенційну свободу. Така деталізація свідчить про зрілість стратегічного мислення: перемога є процесом відновлення світової справедливості. Використання лексики з семантикою тотальності («усіх», «повністю») вказує на максималістський характер очікувань та безкомпромісність у питаннях національної безпеки.

Системна компонента концепту («працювати системно: зверху вниз від верховного до останнього») демонструє усвідомлення того, що справедливість не постає спонтанно, а потребує координованої дії всіх рівнів влади та суспільства. Цей фрейм інтеграції розширює семантику перемоги за межі військового домену, охоплюючи адміністративні, судові та дипломатичні механізми.

4. Концепт ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ («У кожного перемога своя, перемога для мене – це коли перестануть гинути мої люди» [10]; «Це коли рідні повернуться до своїх домівок і вони зможуть жити це цивільне життя... це буде те, чого вони хотіли, чого ми досягнемо і не зрадимо тих, хто відійшов у вічність» [45]).

Цей концепт демонструє гуманістичний зсув у військовій концептосфері: відмова від геополітичних маркерів («кордони») на користь особистих цінностей («життя людей»). Фраза «перестануть гинути» маркує майбутнє як стан безпеки. Прагматично це висловлювання позиціонує командира як носія етики піклування, для якого збереження особового складу є пріоритетом. Це формує альтернативну, «окопну» філософію майбутнього, де найвищою цінністю є людина.

З іншого погляду, демонструє, що майбутня перемога «не буде настільки світлою», а як виконання сакрального обов'язку перед загиблими («не зрадимо»). Це надає майбутньому сенсу тягlosti: живі продовжують справу мертвих. Така модель дозволяє інтегрувати травму втрати в позитивний сценарій розбудови держави, де пам'ять про полеглих стає фундаментом для подальшої боротьби та відновлення.

5. Концепт НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ («Що таке Україна на світовій арені? Для більшості європейців, переважна більшість із них, якщо навіть знають, що таке Україна, то вони скажуть, що це аграрії (пшениця, олія). Що Україна тепер і в майбутньому, тепер в нас є величезний і хороший шанс стати технологічною країною і вийти з карми селяка на рівень адекватного, розумного гомо сапієнса... Наші люди не просто готові, вони неперевершені в цьому плані» [66]; «Більше підтримки Україні, більше підтримки для України від усіх країн НАТО. Я вірю, що перемога настане завдяки партнерству Америки з Україною та залучення європейських країн з більшою підтримкою, боєприпасами, зброєю, гуманітарною та медичною допомогою, яка постійно потрібна на війні. Потрібна велика підтримка більшості країн, які суверено ставляться до суверенітету та свободи» [26]).

Цитата ілюструє когнітивний сценарій трансформації національної ідентичності: від аграрного архетипу («карма селяка») до модерного, технологійного образу. Війну переосмислюють як каталізатор розвитку («шанс»), а не лише як руйнівний чинник. Використання еволюційної метафори («рівень розумного гомо сапієнса») та оцінних прикметників («неперевершені») формує візію майбутнього України як суб'єкта глобального прогресу, а не жертви. Оцінна лексика «наші люди не просто готові, вони неперевершені» підсилює цю межу, закріплюючи за українцями статус потенційних лідерів у високотехнологійній сфері. Лінгвоконцептологічно це означає зміщення ядра національного концепту УКРАЇНА: замість пасивного постачальника сировини формуємо образ активного продуцента інновацій і військових технологій.

Зокрема інше висловлювання охоплює одразу два взаємопов'язані виміри: внутрішню переінтерпретацію образу України та зовнішнє вбудовування цього оновленого образу в західний/натівський простір безпеки.

Варто зауважити, що доповнює цю внутрішню трансформацію зовнішнім виміром: нова українська ідентичність мислиться в координатах партнерства з НАТО, США та «європейськими країнами, які суворо ставлять до суверенітету та свободи». Перемога, за цією логікою, настане «завдяки партнерству», тобто не як ізольоване національне досягнення, а як спільний проєкт цивілізованого світу. Це вбудовує Україну в спільний ціннісний простір заходу загалом, де ключовими маркерами є саме «суверенітет» і «свобода», а отже, закріплює за нею роль фронтиру й одночасно повноцінного члена спільноти.

Доречно виділити те, що, навпаки, акцент на «більшій підтримці» та багаторівневій допомозі (зброя, боєприпаси, гуманітарна й медична підтримка) легітимізує українську боротьбу як спільну справу всіх, хто поділяє ці цінності. Спільно ці висловлювання формують когнітивний сценарій НОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.

6. Концепт ІСТОРИЧНА МІСІЯ / ШАНС («Я нічим не гірше італійця чи німця, а в деяких аспектах, як мінімум в аспектах війни – краще. Ми повинні будувати все навколо себе в парадигмі, що за нами теж велика історія, де

зростали, відстоювали себе. В першу чергу ми велична нація, яка може вести за собою інші нації, ми не меншість, яка повинна терпіти когось так, ми нація є щитом і мечом Європи. Ми повинні двигати свої наративи, свою культуру, свої письменників, музикантів чи спортсменів. Ми є елітою серед цих націй і готувати молодь до цього. Ти – українець і маєш достойно це нести в майбутньому!» [51]; «Я вірю в те, що історія циклічна... І зараз у нас є великий шанс розірвати це коло» [64]; «У нас зараз випав шанс за всю історію України щоб дати пі*** русакам. Нарешті, щоб вони від нас відстали, просто відчепились... Треба зараз дожимать» [27]).

У першому висловлюванні національну спільноту протиставляють «італійцю чи німцю» не в позиції меншовартости, а в позиції рівности й навіть переваги «в аспектах війни», що руйнує колоніальний чи периферійний образ українця. Вислови «велика історія», «велична нація», «щит і меч Європи» активують месіанський дискурс: Україну осмислюють як захисний бар'єр і водночас як моральний та військовий авангард, покликаний «вести за собою інші нації». Лексема «еліта» реструктурує уявну ієрархію міжнародних відносин у свідомості мовця, вивищуючи українців із позиції «меншости, що терпить» до статусу носіїв норм і цінностей, які мають право й потенціал задавати тон. Імператив «маєш достойно нести» переводить національну приналежність у категорію етичного обов'язку перед майбутнім.

Зокрема те, що бути українцем тут не лише належність до групи, а «місія», що вимагає відповідности певному стандарту поведінки, зокрема готовності бути «щитом і мечем». Це надає ідентичности телеологічного виміру: майбутнє постає як простір реалізації історичного покликання, а не просто як результат політичних рішень чи військових угод.

У наступній цитаті позитивна візія тут збудована на сприйнятті війни як унікальної історичної можливості («шанс», «нарешті»). Когнітивна метафора «розірвати коло» вказує на бажання вийти з повторюваного сценарію історичних поразок. Лексема «дожимать» реалізує прагматику максимального зусилля в моменті «тут і зараз» заради майбутнього. Військові оперують категоріями

«історичної дистанції», що свідчить про стратегічне, а не тактичне мислення: перемога постає як фінальна крапка в багатовіковій боротьбі. Лексема «нарешті» маркує накопичене очікування цієї можливості. На наш погляд, з аналізу на прагматичному рівні це висловлювання функціонує як мобілізаційний заклик: шанс не дано «на постійно», його потрібно реалізувати до кінця, інакше історичне коло зімкнеться знову. Таким чином, позитивне тло майбутнього створено на відчутті відповідальності перед історією, якщо покоління теперішніх воїнів «не дотисне», шанс може бути втрачено на невизначено довгий час.

Цікаво, що загалом цей концепт поєднує три смислові площини:

- **цивілізаційну** – Україна як «щит і меч Європи», тобто як форпост захисту не лише своїх кордонів, а й іншого культурно-ціннісного простору.
- **історичну** – війна як своєрідна можливість «розірвати коло» минулих залежностей і поразок – «шанс за всю історію України».
- **етичну** – дотичність до української нації як місія, що вимагає «достойно нести» свою ідентичність у майбутнє, працюючи для реалізації цього історичного шансу.

7. Концепт ЄДНІСТЬ / КОНСОЛІДАЦІЯ («Потрібно розуміти усьому народу, що ми маємо бути одним цілим. Війна закінчиться може тільки нашою перемогою... Кожен українець має працювати на перемогу» [76]).

У цьому концепті майбутня перемога залежить від внутрішньої інтеграції суспільства («бути одним цілим»). Висловлювання формує когнітивну модель «спільна дія – спільний результат». Прагматично це є закликом до розподіленої відповідальності, де тил і фронт функціонують як єдиний організм. Заперечення альтернативних сценаріїв («якщо закінчиться чимось іншим, то це буде кінець всього») підсилює мобілізаційний ефект, ставлячи знак рівності між єдністю та виживанням.

8. Концепт ТОТАЛЬНЕ ЗНИЩЕННЯ ЗАГРОЗИ
(«Програма мінімум – збереження державності, програма максимум – розвал рф»)

[41]; «Для мене буде перемогою, коли росія перестане існувати як імперія, або просто розвалиться» [57]; «Ми не зможемо на полі бою перемогти росію... Я певен, що Україна переможе та цивілізований світ переможе. Країна, яка мала понести відповідальність, ще за розв'язання Другої світової війни, має бути знищена, як країна спровокує розв'язування, а воно по факту, то вже йде Третьою світової війни. Так само це має бути низка заходів, тобто дипломатичних, економічних, політичних, культурологічних в тому числі і військових, у тому числі і стримання військової агресії» [70]).

Цей концепт розширює розуміння перемоги до глобального масштабу. Військові вербалізують майбутнє через семантику відсутності ворога, яке створює онтологічне припинення існування рф як суб'єкта («розвал», «перестане існувати», «знищена»). Когнітивно це відображає усвідомлення того, що безпечне майбутнє можливе лише за умови ліквідації джерела загрози, а не тимчасового перемир'я. Формули «програма мінімум – збереження державності, програма максимум – розвал рф», «росія перестане існувати як імперія», «має бути знищена» вибудовують шкалу цілей, де верхній рівень пов'язаний не зі станом України, а зі статусом держави-агресора як такого. Тому безпечне майбутнє осмислюють як стан, у якому агресор втрачає інструменти й структури, що дозволяють йому продукувати війну (імперську ідентичність, військову та політичну потугу, безкарність за попередні злочини). У висловлюванні ця логіка додатково масштабована до рівня «Третьої світової війни»: знищення або демонтаж рф подають як обов'язкову умову запобігання глобальній катастрофі, тобто українська перемога набуває значення не лише національного, а й світового запобіжника.

Важливо, що один із респондентів прямо визнає: «ми не зможемо на полі бою перемогти росію...», але водночас стверджує впевненість у перемозі України й «цивілізованого світу». Перемога в концепті **ТОТАЛЬНЕ ЗНИЩЕННЯ ЗАГРОЗИ** буде досягнена через «низку заходів: дипломатичних, економічних, політичних, культурологічних і військових», де військовий компонент – один із елементів стратегії глобального тиску. Таким чином,

майбутнє – це результат скоординованої дії України та «цивілізованого світу», спрямованої не на «заморожування» конфлікту, а на демонтаж структур, що його постійно відтворюють.

9. Концепт «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ»

(«Ми зараз боремося в сьогоднішні для того, щоб майбутнє було в принципі. Дуже багато людей зараз марно мріють, що десь там колись щось буде, пливуть за течією, очікують на розпорядження/накази, смиренно приймають якісь несправедливі рішення, але концептуально це суті не міняє, тому що люди мають працювати зараз із максимальною віддачею» [20]; «Війну треба закінчувати нашою перемогою. Починати треба з себе... Але в нас капець і він повільно наступає. Вільна, щаслива Україна, де кожен живе своє життя» [22]; «Тут можна рости, тут можна розвиватися, тут є майбутнє» [79].

Концепт «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ» протиставляє пасивне очікування, де люди «пливуть за течією», «марно мріють» й «очікують на розпорядження/накази». У першій цитаті майбутнє прямо позначає умову, що взагалі може «бути в принципі» лише за бажання теперішньої максимальної дії. На когнітивному рівні формують фрейм відповідальності за час, де теперішнє вказує на простір інвестування зусиль у сам факт існування майбутнього.

Лінгвістично реалізують крізь призму протиставлення двох сценаріїв: пасивний фрейм (відсутність дії, плин за течією, смирення ухвалення несправедливих рішень) і активний фрейм (праця «з максимальною віддачею», початок «з себе»). У фразі «Війну треба закінчувати нашою перемогою. Починати треба з себе» модальність «треба» задає обов'язковий аспект, тобто суб'єкт не має права перекладати створення майбутнього на абстрактних «інших». Образ «вільна, щаслива Україна, де кожен живе своє життя» постає як цільовий фрейм (наповнена картина бажаної реальності).

Особливо показовим є вислів «Тут можна рости, тут можна розвиватися, тут є майбутнє», де займенник «тут» локалізує майбутнє безпосередньо в просторі війни. Це руйнує традиційний фрейм фронту як зони «смерті» чи стагнації й вибудовує фрейм фронту як простору зростання: місця, де можливі

професійний, особистісний і ціннісний розвиток. Повтор структури «тут можна» послідовно закріплює цю рамку, перетворюючи досвід війни на ресурс для конструювання майбутнього, а не тільки на руйнівний чинник.

Із погляду лінгвоконцептології, концепт «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ» пов'язує три ключові смислові вузли: час (майбутнє як результат), дію (працювати, боротися, розвиватися зараз) та простір («тут» як фронт/країна, а не «десь потім»). Позитивне бачення не є окремо від теперішнього, воно створено як лінійна похідна від інтенсивності та якості нинішніх зусиль, що робить момент «зараз» точкою творення, а не очікування.

10. Концепт НЕЗЛАМНІСТЬ ДУХУ/ СТІЙКІСТЬ («Не здаватися, після дощу завжди буває сонце» [34]; «8. Ми стоїмо до упору, ми будемо битися далі. І пацани там заряджені стоять, хоч страшно і бачиш, що лізуть ці росіяни, і пацани стоять, хоч їх там мало, але вони стоять. Це наша земля й ти борешся» [77]; «За силу, за терпіння, за те, що можна все пройти. Віра й все завгодно» [24]; «Моє завдання – стійко обороняти державу. Як воно буде я не готовий сказати» [47]).

Указаний концепт постає на етичних категоріях віри, терпіння та обов'язку. Метафора природи «після дощу завжди буває сонце» кодує досвід страждання в універсальну закономірність: біль і випробування подані як тимчасова фаза більшого циклу, у якому «сонце» – полегшення, перемога, відновлення, світло тощо. Висловлювання «як воно буде я не готовий сказати» демонструє чесний стоїцизм: фокус уваги зміщено з прогнозування результату на бездоганне виконання процесу («стійко обороняти»). Це формує візію майбутнього, гарантовану на стійкість.

У висловлюванні «ми стоїмо до упору, ми будемо битися далі» реалізують фрейм граничної напруги, тобто готовність тримати позицію «до упору», попри страх і чисельну перевагу ворога. Повтор дієслів «стоять» у поєднанні з вказівкою «це наша земля й ти борешся» закріплює причинно-мотиваційний зв'язок, де право на простір породжує обов'язок боротьби, а з нього – моральну

заборону відступу. Тут незламність не заперечує страх, а співіснує з ним, що наближає цей концепт до певного стоїцизму.

Зокрема вислів «За силу, за терпіння, за те, що можна все пройти. Віра й все завгодно» експліцитно вербалізує ціннісне ядро концепту як поєднання фізичної витривалості, емоційної стійкості та трансцендентної опори на віру. На когнітивно-семантичному рівні це формує фрейм прохідності випробувань, а саме будь-який досвід (навіть екстремальний) буде як такий, що «можна пройти», якщо вистачить сили, терпіння й віри.

У підсумку концепт НЕЗЛАМНІСТЬ ДУХУ / СТІЙКІСТЬ створює візію майбутнього як збереження внутрішнього стрижня за будь-якого розвитку подій. Згадані репрезентанти – «дощ / сонце», повтори «стояти», апеляції до сили, терпіння й віри створюють когнітивну модель, у якій найважливішим критерієм успіху стає нездатність обставин зламати волю/дух.

11. Концепт ДОВГА ДИСТАНЦІЯ («Війна може мати різні форми й прояви. І чи зупиниться війна зі зупинкою бойових дій на ЛБЗ, повітряному та морському просторі, то не закінчиться. Щоб війна закінчилась в 2025 році нам потрібно єдність суспільства, сильна економіка, потужні збройні сили» [75]; «Легко не буде. Той, хто думає, що коли настане наша перемога – це буде все, все буде добре, то це ще навіть не половина шляху. Нам, можливо, чекає ще щось, що страшніше за війну. Треба набратися терпіння, характеру і витримки. Будь-яка нація побудована на боротьбі і крові. Ми за свою історію віддали дуже багато боротьби і крові. Ми все-таки заслуговуємо на те, тому всього-на-всього треба почати думати не тільки за себе, а вже якимось за українську націю» [31]; «Я не вірю в те, що з росією можна домовитись, ми будемо воювати до кінця, тобто перемир'я не на горизонті. Воюєш, поки не буде відновлені територіальні цінності» [67]).

Військові деконструють міт про «легку перемогу». Майбутнє показано як «довгий шлях», де закінчення боїв – лише певний відповідний етап. Зокрема у висловлюванні прямо розмежовано «бойові дії» і «війну»: припинення активних боїв у «повітряному та морському просторі» не означає завершення

війни як такої, бо справжнє завершення залежить від «єдності суспільства, сильної економіки, потужних Збройних сил». Використовують застереження («страшніше за війну»), щоб підготувати суспільство до викликів повоєнної відбудови. Це позитивна візія, але вона – «складна» і морально виснажлива, позбавлена ілюзій. Апеляція до історії («будь-яка нація побудована на боротьбі і крові») закріплює уявлення, що нинішня війна – лише одна ланка в довгому історичній канві, а колективна згуртованість дає моральну підставу «заслуговувати» на краще майбутнє. Заклик «почати думати не тільки за себе, а... за українську націю» розгортає це в етичну вимогу колективного мислення на довгу перспективу.

Репліка «ми будемо воювати до кінця... перемир'я не на горизонті» чітко фіксує відмову від короткострокових ілюзій щодо домовленостей із агресором. Кінцева умова – «відновлені територіальні цінності» створює фрейм завершення шляху, тобто кінець війни буде супроводжений конкретним станом у країні (повернені кордони, реальна безпека).

У сукупності концепт ДОВГА ДИСТАНЦІЯ конструює майбутнє як складну, але реалістично досяжну перспективу, позбавлену романтизованих образів «швидкої перемоги». Військові моделюють ситуацію так, щоб підготувати суспільство до тривалої відповідальності: не тільки вистояти у збройній фазі, а й витримати морально й організаційно повоєнний етап, де справжній результат війни буде закріплено або втрачено.

12. Концепт САМОДОСТАТНІСТЬ («Ми не можемо надіятися на когось. Ніхто не буде відстоювати наші інтереси як ми. Нам потрібно розбудовувати економіку, переводити її на військові рейки, нам потрібна загальна мобілізація. А перемога буде для нас перемогою – це збереження суверенітету та держави. Потрібно готуватися до наступного туру, тому що РФ не зможе існувати в тій формації, у якій вона відповідно є, тому їй потрібно Україна, вона стане імперією» [54]; «У нас країна постійно ділиться, тобто замість того, щоб згуртуватися...» [60]; «Над цим треба працювати, працювати системно: зверху вниз від верховного до і до останнього» [29].

Цей концепт акцентує на суб'єктності України. Позитивний сценарій можливий лише за умови відмови від патерналізму («не надіятися на когось») та подолання внутрішніх розколів. Зокрема військові формулюють програму економічної мілітаризації («військові рейки») як запоруку виживання. Критика роз'єднаності тут виконує конструктивну функцію, де вказує на необхідну умову перемоги (єдність). З погляду мовних засобів, узагальнений суб'єкт «ми» охоплює і державу, і суспільство, розмиваючи межу між владою та громадянами й покладаючи відповідальність на всіх учасників.

Важливим елементом є критика внутрішньої роз'єднаності: «у нас країна постійно ділиться». Вислів «над цим треба працювати... зверху вниз» окреслює фрейм єдності: єднання не виникає стихійно, його потрібно цілеспрямовано формувати політичними, управлінськими й комунікаційними рішеннями. Модальність «треба» тут знову має деонтичний характер, виводячи єдність із площини бажаного у площину обов'язкового.

У підсумку концепт САМОДОСТАТНІСТЬ поєднує мовні засоби заперечення («не можемо надіятися»), імперативної модальності («потрібно», «треба») та військових термінів («військові рейки», «загальна мобілізація») в єдину когнітивну схему. У цій схемі позитивний сценарій майбутнього можливий лише за умови, що Україна за допомогою власних сил, цілеспрямовано перебудовує економіку й долає внутрішні розколи.

Отже, проаналізовані дванадцять позитивних концептів (ПЕРЕМОГА ЯК ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВИ, БОРОТЬБА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ / КОМПЛЕКСНА МЕТА, ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ, НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІСТОРИЧНА МІСІЯ / ШАНС, ЄДНІСТЬ / КОНСОЛІДАЦІЯ, ТОТАЛЬНЕ ЗНИЩЕННЯ ЗАГРОЗИ, «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ», НЕЗЛАМНІСТЬ ДУХУ / СТІЙКІСТЬ, ДОВГА ДИСТАНЦІЯ, САМОДОСТАТНІСТЬ) утворюють цілісну когнітивно-прагматичну систему, яка структурує позитивну візію майбутнього у військовому дискурсі як потужний механізм смислотворення й мотивації в умовах воєнних дій (екстримальних).

На макрорівні ці концепти реалізують кілька взаємопов'язаних функцій. Когнітивна функція полягає в тому, що позитивні концепти дають можливість військовослужбовцям упорядкувати хаос війни через певні телеологічні моделі (майбутнє як світло, як рух уперед, як відновлення), які надають подіям сенс та своєрідне спрямування. Психоемоційна функція забезпечує підтримку внутрішньої рівноваги, збереження суб'єктності й психологічної стійкості в умовах постійної загрози. Прагмалінгвістична функція виражена в закличному, об'єднавчому й легітимітивному впливі на аудиторію, тобто військові конструюють наратив, який спрямовують до суспільства й формують спільну систему очікувань, цінностей та цілей.

На вербально-стильовому рівні позитивні концепти послідовно використовують специфічні мовні засоби. Модальність деонтична («треба», «потрібно», «мають») зміщує бажане в обов'язкове й розподіляє відповідальність на усіх членів спільноти. Метафоричні моделі (природи, часу, архітектури, еволюції) наділяють абстрактні концепти конкретністю й доступністю для когнітивної оброблення. Повторення та аналепсис (повторення структур типу «ми можемо», «тут можна», «ми стоїмо») закріплюють ключові сенси й посилюють їхній емоційний резонанс. Числові маркери («1000 днів», «програма мінімум» vs «програма максимум») об'єктивують суб'єктивні досвіди й надають їм доказовості. Аксіологічно марковану лексику («гідність», «еліта», «щит», «своя земля»), що слугує для утвердження національної самоцінності.

Прагматично ці концепти виконують функцію смислової стабілізації: вони надають війні вищого сенсу (захист цивілізації, технологічний стрибок, пам'ять про героїв), що дозволяє військовим зберігати психологічну стійкість та мотивацію в умовах тривалого конфлікту. Позитивна візія, отже, є інструментом конвертації травматичного досвіду війни в енергію державотворення та суспільної трансформації.

Важливо зауважити, що позитивні концепти не функціують ізольовано від негативних сценаріїв. Замість цього вони утворюють динамічну рівновагу, де військові одночасно усвідомлюють реальну загрозу, матеріальні втрати й

невизначеність, але водночас утримують когнітивну й емоційну спроможність розглядати майбутнє як відкрите й потенційно позитивне. Ця амбівалентність (реалізм + оптимізм) робить військовий дискурс більш переконливим, оскільки він відповідає реальній складності ситуації.

На рівні концептосфери позитивні концепти навколо перебувають на рівні кількох основних тем:

1. **Онтологічна безпека** – більшість концептів (БОРОТЬБА, НЕЗЛАМНІСТЬ ДУХУ, ДОВГА ДИСТАНЦІЯ) фокусують на тому, як вижити й зберегти себе як індивідуума й як націю в умовах абсолютної загрози.
2. **Суб'єктність** – позитивні концепти послідовно конструюють образ України як активного творця власної долі (НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ, «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ», САМОДОСТАТНІСТЬ), що спрямоване на скорочення простору для патерналізму та підвищення внутрішньої відповідальності.
3. **Колективність і консолідація** – практично всі концепти апелюють до єдності, загальної мобілізації й розподіленої відповідальності, що вказує на розуміння того, що перемога неможлива без внутрішньої інтеграції.
4. **Тривалість і масштаб** – горизонт майбутнього далеко в часі й розширюють масштаб із локального на глобальний (ІСТОРИЧНА МІСІЯ, ДОВГА ДИСТАНЦІЯ, ТОТАЛЬНЕ ЗНИЩЕННЯ ЗАГРОЗИ), що готує суспільство до довгої боротьби та складних повоєнних викликів.

Водночас важливо зазначити, що позитивні концепти не позбавлені внутрішніх напруг і суперечностей. Наприклад, концепти САМОДОСТАТНІСТЬ й НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ утворюють відому напругу між національною самостійністю й залежністю від західної допомоги. Концепти ДОВГА ДИСТАНЦІЯ й «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ» передбачають одночасно максимальну мобілізацію і готовність до довгого перебігу війни, що

може створювати психологічний виснаження. Проте саме ці внутрішні напруги роблять позитивну візію майбутнього у військовому дискурсі реалістичною й психологічно стійкою, оскільки вона не заперечує складності, а радше інтегрує їх у більш широку смислову конструкцію.

Варто узагальнити, що позитивна візія майбутнього у військовому дискурсі постає як конструктивна когнітивна модель, яка забезпечує смислотворення, суб'єктну позицію й мотивацію з боку фронту та воєнних операцій. Ця модель як спосіб активного впорядкування хаосу через надання йому цільового виміру. Вона дозволяє військовим долати психологічно-моральний складний стан перед ваговою загрозою і трансформувати страх на дію, втрату на сенс, невизначеність на стратегічний вибір. Саме в цьому полягає глибока адаптивна цінність позитивної концептосфери *майбутнього* в сучасному українському військовому дискурсі.

3.2. Функціонування негативної візії в мовно-концептуальній картині світу військових

Негативне бачення майбутнього є вагомим складником мовно-концептуальної картини світу військових у період активної війни. У мовленні бійців воно відображає емоційно-психологічний стан, зумовлений тривалим перебуванням у зоні бойових дій, а й також глибші когнітивні механізми осмислення реальності, у яких майбутнє постає як умова виживання, стратегічного планування та моральної стійкості. Ми вважаємо, що формування негативних проєкцій майбутнього відбувається під впливом постійної загрози, досвіду втрат, втоми, дефіциту ресурсів і відчуття невизначеності, що є характерними для військового дискурсу. Вони можуть бути втілені в лексемах, які актуалізують образи страху, виснаження чи небезпеки: «не буває такого, що немає страху» [65]; «зараз ми втрачаємо позиції на рівні батальйонів» [50] та ін.

Насамперед когнітивно такі уявлення виконують функцію «захисного прогнозування»: військовослужбовець, усвідомлюючи ризики, заздалегідь моделює небажані сценарії, аби зберегти контроль над ситуацією. Відповідно це можна зіставити з науковими підходами до концептуалізації майбутнього в умовах кризи, де негативні сценарії постають як спосіб адаптації до непередбачуваності та формування готовності до гірших варіантів розвитку подій. Прагматично негативне бачення не завжди є виразником песимізму: воно може містити приховану мобілізаційну функцію, тобто через певну демонстрацію загроз військові апелюють до необхідності підтримки, координації, відповідальності суспільства й держави. Таким чином, негативні оцінки майбутнього в інтерв'ю слугують одночасно як спосіб емоційного висловлення, зокрема й інструмент комунікативного впливу.

У дискурсивному вимірі негативне бачення майбутнього стає частиною колективного наративу війни. Варто зазначити, що воно не лише ілюструє індивідуальний досвід, а й транслюється як своєрідне попередження, як контраст до бажаного образу перемоги, або як метод висвітлення реальних проблем на

фронті. Завдяки цьому, негативні уявлення про майбутнє виконують ідеологічну, регулятивну та діагностичну функції, виявляючи слабкі місця системи, формують нагадування про незавершеність боротьби та структурують внутрішні критерії оцінювання того, що вважаємо «перемогою».

Зрештою негативні візії у висловлюваннях військових формують окремий сегмент концептосфери *майбутнього*, у якому домінують концепти ВИСНАЖЕННЯ, ЗАГРОЗА, НЕГОТОВНІСТЬ, НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ, ЗАТЯЖНІСТЬ тощо. Ці концепти репрезентують глибинні когнітивні структури, через які військові осмислюють дійсність і проєктують можливі сценарії її розвитку. Негативні концепти постають як своєрідні «семантичні вузли», навколо яких організовується сприйняття майбутнього: вони активують певні метафоричні моделі (майбутнє як загроза, майбутнє як тягар, майбутнє як невідомість), визначають оцінні параметри ситуації та слугують когнітивними опорами для моделювання подальших дій.

Також із прагматичного аспекту, то вони виконують як експресивну, так і регулятивну функції, а саме: демонструють приховані соціальні й інституційні проблеми, привертають увагу до загроз, актуалізують потреби фронту й водночас закладають аргументаційні підстави для необхідності підтримки, солідарності й стратегічних змін.

Як бачимо, що негативне бачення майбутнього у висловлюваннях військових є не маргінальним явищем, а інтегрованим елементом їхньої мовно-концептуальної картини світу, що закономірно постає в умовах постійної загрози та виконує важливі когнітивні й прагматичні функції, забезпечуючи адаптацію, самозахист та осмислення власного досвіду в умовах війни.

Проаналізувавши інтерв'ю з військовими, можемо виділити такі негативні концепти візії майбутнього:

1. Концепт НЕГОТОВНІСТЬ («Ми не готові щодо цього, до кордонів 1991-го року не готові» [8]).

Концепт НЕГОТОВНІСТЬ реалізують через заперечну конструкцію «не готові», яка є центральним семантичним ядром висловлювання. З погляду

когнітивної лінгвістики, це висловлювання активізує фрейм «очікувана ціль – реальні можливості», де територіальна цілісність у межах 1991 року постає як недосяжний ідеал. Повтор заперечення («не готові... не готові») посилює категоричність судження, формуючи когнітивну модель невідповідності між бажаним результатом і наявними ресурсами. Прагматично цитата виконує функцію констатації обмежень, знижуючи рівень суспільних очікувань.

2. Концепт ЗАГРОЗА / КАТАСТРОФА («Це виглядає так, що впаде динаміка, якщо не відбудеться прориву на оперативний простір ворога, то в цьому випадку ситуація буде дуже погана, і нам прям буде нелегко» [28]).

Концепт ЗАГРОЗА вербалізують кризь призму оцінної лексики з негативною конотацією: «погана», «нелегко». Умовна конструкція «якщо не відбудеться... то» моделює причинно-наслідковий сценарій, де відсутність успіху детермінує негативний результат. Безумовно, що створюють візію «військова операція без прориву – провал», що формує песимістичну когнітивну модель майбутнього. Лексема «прям» як інтенсифікатор підсилює емоційно-експресивний компонент висловлювання.

3. Концепт ВИСНАЖЕННЯ / СТРАХ («Не буває такого, що немає страху. Завжди він є... Важко себе переборювати кожен раз все гірше й гірше. Тоді якось спочатку воно було на ентузіазмі, а зараз можна тут лишитися до кінця свого життя, безвісти зниклим» [65]).

На наш погляд, цитата демонструє концептуальну опозицію «минуле (ентузіазм) – теперішнє (виснаження)», особливо в початковій фазі війни 2022 року, що є типовою ознакою трансформації психологічного стану військових. Градаційна конструкція «все гірше й гірше» вказує на прогресивну динаміку негативних змін. Конструкція «безвісти зниклим» активізує екзистенціальний страх знищення та забуття. З прагмалінгвістичного погляду, висловлювання виконує функцію самоексплікації внутрішнього стану, де страх концептуалізовано як постійний посередник військового буття.

4. Концепт ЗАТЯЖНІСТЬ / БЕЗКІНЕЧНІСТЬ ВІЙНИ («Я не вірю, що війна скоро закінчиться» [30]; «Це не закінчиться ні завтра, ні післязавтра, тобто

треба взагалі не думати, коли це закінчиться, а треба себе налаштовувати на довгу дистанцію» [1]; «Якщо хтось дивиться новини і вірить, що воно завтра все завершиться, то не завершиться насправді» [80]; «Для нас кінець війни це не буде мир, для нас кінець війни – це переведення подиху перед наступною фазою війни. Хочеться вірити, що колись у мене буде нормальне життя, але зараз немає такої можливості» [74].

Ці цитати створюють когнітивний кластер «затяжність війни», що реалізовано крізь призму заперечних конструкцій та темпоральні маркери. Фраза «ні завтра, ні післязавтра» демонструє принцип негативної прогресії, де кожен наступний часовий орієнтир відкидається. Дієслово «вірити» у контексті «не вірю» та протиставлення «вірить – не завершиться» актуалізує опозицію між ілюзією та реальністю. Імператив «треба себе налаштовувати на довгу дистанцію» виконує прагматичну функцію психологічної адаптації, пропонуючи когнітивну стратегію прийняття тривалої невизначеності.

Мовні маркери, тобто «не буде мир» (категоричне заперечення надії на мир), «переведення подиху перед наступною фазою» (вказує на циклічність та безкінечності), «але зараз немає такої можливості» (противага між бажанням і реальністю). Заміна традиційної дихотомії «війна – мир» на модель «актуальна фаза → пауза → наступна фаза». Війну концептуалізують як перманентний стан, де миру немає, а лише перерви перед продовженням. Бажання «нормального життя» затиснено між модальністю оптативу («хочеться вірити») й категоричною констатацією нереалізованості («немає можливості»). Демонстрація екзистенціальної безвиході: військовий не чекає на повернення до мирного життя, а засвідчує його принципову недосяжність у передбачуваному майбутньому.

5. Концепт ДЕВАЛЬВАЦІЯ ПЕРЕМОГИ («Прям таку перемогу України складно побачити, не буде такого, що прям: «вау-вау, ми – перемогли», ми втратили дуже багато людей і дуже крутих людей, які б вели цю країну до вершин. Перемога не буде відчуватися, як перемога, так класно. Це тільки

початок, перемогти на війні там на фронті. Прям святкувати перемогу я напевно не буду. Це не буде святкування, а день жалоби і дань усім загиблим» [46]).

Концепт ПЕРЕМОГА зазнає суттєвої семантичної трансформації – від традиційно позитивного до амбівалентного та навіть негативно конотованого. Певна оксюморонна конструкція «перемога не буде відчуватися, як перемога» вказує на деконструкцію класичного розуміння перемоги. Інтер'єкція «вау-вау» з іронічним забарвленням підкреслює неприйняття тріумфалістського дискурсу. Метафоричний зсув «святкування – день жалоби» демонструє заміну фрейму «радість від здобутку» фреймом «скорбота за втраченим». Це свідчить про глибинну травму, яка переформатовує саму сутність концепту «перемоги» у свідомості військових.

6. Концепт БЕЗПОРАДНІСТЬ («Все більше чую про якісь переговори і плани, але я собі чесно не можу уявити, як може ця війна закінчитися для нас в вигідному ключі. На наші умови я не думаю, що зараз росіяни готові йти, в нас немає козирів чи важелів впливу, щоб ми сказали «або-або». У них ситуація більш вигідна, вони зараз домінують і вони зараз «замовляють музику». Ми зараз не в тій позиції, щоб завершити війну на наших умовах. Ми залежні від західних партнерів» [15].

Концепт БЕЗПОРАДНІСТЬ реалізують через когнітивну модель, де суб'єкт висловлювання позиціонує Україну як пасивного учасника подій. Словосполучення «замовляють музику» метафорично концептуалізує домінування ворога. Заперечні конструкції «не можу уявити», «немає козирів», «не в тій позиції» формують негативний фрейм можливостей. Експліцитна номінація «залежні від західних партнерів» вказує на усвідомлення обмеженої суб'єктності. Риторичне питання «як може ця війна закінчитися для нас в вигідному ключі» виконує функцію вираження сумніву, переходячи від питальної модальності до констатації неможливості.

7. Концепт ХАОС / КРИЗА («Є великий хаос в управлінні, цей хаос постійно призводить до цих поразок на фронті — це основна причина. Тобто це

структура з абсолютною безвідповідальністю за результат і вона не має свого сталого комплексу військ, за які вони також би відповідали» [17].

Лексема «хаос» є ядром концепту, який протиставлено ідеальній моделі «порядку» та «організованості». Прикметник «великий» інтенсифікує масштаб проблеми. Причинно-наслідковий зв'язок «хаос → поразки» встановлює детерміністичну когнітивну модель, де внутрішні проблеми визначають зовнішній результат. Фраза «абсолютна безвідповідальність» посилює категоричність оцінки, формуючи образ системної дисфункції.

8. Концепт ДЕГРАДАЦІЯ («Якщо рік назад ми втрачали позиції на рівні СП, виділення і якихось виняткових ситуаціях, то зараз ми втрачаємо позиції на рівні батальйонів. Наступний крок — це бригади, як тільки в нас починаються сипатись бригади, ну росіяни можуть прорвати фронт і вийти на якийсь оперативний простір... от ми пішли по негативному сценарію» [50].

Цитата демонструє концептуальну модель деградації через градаційний ряд: «СП → батальйони → бригади». Кожен елемент градації збільшує масштаб втрат, формуючи прогностичну ситуацію зростання. Дієслово «сипатись» метафорично концептуалізує процес руйнування як неконтрольований розпад. Експліцитна номінація «негативний сценарій» підтверджує усвідомлення песимістичної траєкторії розвитку подій.

9. Концепт ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ / БРЕХНЯ ЯК ШЛЯХ ДО ПОРАЗКИ («Що я точно знаю, якщо ми не припинимо брехати один одному, і обмінювати час і територію на життя людей через цю брехню то ми себе заженемо у величезну поразку, тому що російська військова машина тільки розкочегарилась, і допомога з Китаю йде глобальна, і ми знаходимось зараз на початку цієї війни. Найгірший сценарій, якщо ми всі розслабилися, просто нічого не робимо, армія поступово через те, що в тилу нічого не роблять, то деморалізуються. Якщо на верх іде тільки брехня, а на низ спускаються неадекватні накази, то людина починає думати, що я тут віддаю найкраще за те, щоб там люди жили, хоча я можу просто розвернутися, забрати сім'ю і звідси поїхати — це найгірший сценарій» [2]).

Цитата містить багатошаровий концептуальний комплекс. Лексема «брехня» є основним негативним концептом, що ілюструє причину системної дисфункції. Метафора «російська військова машина тільки розкочегарилась» актуалізує технічний фрейм нарощування потужності. Умовна конструкція «найгірший сценарій» експлікує моделювання апокаліптичного майбутнього. Вертикальна опозиція «на верх іде брехня — на низ спускаються неадекватні накази» демонструє розбіжність комунікації у військовій ієрархії. Фінальна рефлексія «можу просто розвернутися, забрати сім'ю і звідси поїхати» демонструє екзистенціальну дилему між обов'язком та інстинктом самозбереження, що формує когнітивну модель морального виснаження зокрема.

10. Концепт ВИМУШЕНЕ ПЕРЕМИР'Я («Якесь перемир'я рано чи пізно буде, просто питання єдине коли й за яких умов. Я думаю, що кордони 1991 року це нереально на даний момент ми маємо це розуміти» [21].

Мовні маркери, а саме: «якесь перемир'я» (невизначеність та відсутність прагнення до ідеальних цілей); «кордони 1991 року це нереально» (експліцитне заперечення національної/державної/територіальної цілі); «ми маємо це розуміти» деонтична модальність, формування колективної готовності до поразки). Заміна фрейму «перемога → повне відновлення» на «вимушений компроміс → часткові втрати». Суб'єкт редукує проблематику від множини можливих цілей до єдиного питання: «коли й за яких умов» (тобто які мінімальні умови прийняти). Це свідчить про деідеалізацію – когнітивне приземлення від стратегічних амбіцій до прагматичного виживання. Саме висловлювання демонструє розвінчування офіційного наративу про відновлення кордонів; підготовка суспільної свідомості до прийняття території втрат як нормального результату.

Отже, особливості функціонування негативної візії в мовно-концептуальній картині світу військових дає підстави стверджувати, що песимістичне прогнозування є не ситуативним емоційним аспектом, а стійкою когнітивно-дискурсивною стратегією осмислення воєнної дійсності. Негативні сценарії

майбутнього у дискурсі військових формують складну ієрархічну структуру, яка виконує функції психологічної адаптації («захисне прогнозування») та комунікативного впливу (сигналізація про загрози).

На основі аналізу фактажу нами виокремлено низку ключових концептів, що конституюють негативну площину концептосфери *майбутнього*: НЕГОТОВНІСТЬ, ЗАГРОЗА, ВИСНАЖЕННЯ, ЗАТЯЖНІСТЬ, ДЕВАЛЬВАЦІЯ ПЕРЕМОГИ, БЕЗПОРАДНІСТЬ, ХАОС, ДЕГРАДАЦІЯ та ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ. Їхня вербалізація демонструє такі лінгвокогнітивні та прагматичні закономірності:

1. **Трансформація темпорального сприйняття (концепт ЗАТЯЖНІСТЬ).** У свідомості військових відбувається руйнація лінійного сприйняття часу, де «війна» і «мир» є чітко розмежованими станами. Натомість створюють когнітивну модель циклічного, перманентного конфлікту («довга дистанція», «пауза перед наступною фазою»). Майбутнє детерміноване категорією невизначеності, що на мовному рівні реалізують через заперечення близьких часових орієнтирів («ні завтра, ні післязавтра»).
2. **Усунення цільових концептів (концепт ДЕВАЛЬВАЦІЯ ПЕРЕМОГИ).** Традиційний концепт ПЕРЕМОГА втрачає конотації триумфу та радості, зміщуючи семантичне поле трауру («день жалоби», «не буде відчуватися як перемога»). Відбувається когнітивний зсув фокусу з досягнення результату на ціну, яку за нього сплачено, що свідчить про глибокі екзистенційні зміни в аксіологічній системі бійців.
3. **Звуження суб'єктности та агентивности (концепти БЕЗПОРАДНІСТЬ, НЕГОТОВНІСТЬ, ХАОС).** Військовий дискурс фіксує перехід від позиції активного творця подій до позиції об'єкта, залежного від зовнішніх чинників («залежні від партнерів», «ворог замовляє музику»). На прагматичному рівні це виражено через констатацію дефіциту ресурсів і стратегічних помилок управління

(концепти ХАОС, ДЕГРАДАЦІЯ), де внутрішні системні вади (брехня, некомпетентність) розглядають як прямі причини майбутніх поразок.

4. **Екзистенційна загроза (концепти ВИСНАЖЕННЯ, СТРАХ, ЗАГРОЗА).** Негативна візія майбутнього тісно пов'язана з фізичним виживанням. Градаційні конструкції («все гірше й гірше», «сипатися») та умовні речення («якщо не... то») моделюють сценарії катастрофи, які слугують імперативом для мобілізації зусиль тилу. Страх вербалізовано не як слабкість, а як невід'ємний атрибут буття на фронті.

У лінгвістичному аспекті для актуалізації негативних візій респонденти найчастіше використовують засоби категоричного заперечення, градації, умовні конструкції з негативним наслідком та метафори руйнування («фронт сиплеться», «ситуація впаде»).

Підсумовуючи, зазначимо, що негативна візія майбутнього в досліджуваному дискурсі є прагматично вмотивованою. Вона не має на меті деморалізувати аудиторію, а навпаки – через певну «шокову» відвертість та деконструкцію ілюзій («ми не готові», «перемога не буде святом») виконує регулятивну функцію: закликає суспільство до адекватного сприйняття реальності та відповідальності задля уникнення найгірших змодельованих сценаріїв.

3.3. Взаємодія позитивних та негативних концептів як засіб конструювання концептосфери *майбутнього*

Аналіз корпусу інтерв'ю військовослужбовців свідчить, що концептосфера *майбутнього* у військовому дискурсі формується не ізольованими позитивними чи негативними смислами, а через їхню постійну динамічну взаємодію, яка продукує цілісну когнітивну модель перспективи розвитку.

Позитивні концепти (ПЕРЕМОГА, ВІДБУДОВА, ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ, НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІСТОРИЧНА МІСІЯ, ЄДНІСТЬ, НЕЗЛАМНІСТЬ, САМОДОСТАТНІСТЬ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ») задають телеологійний, цільовий вектор – уявлення про бажаний стан держави, суспільства й індивідуальної суб'єктності після завершення збройного конфлікту. Водночас негативні концепти (візії масових втрат, затяжної війни, тотальної загрози, психологічного виснаження, ймовірності поразок, можливості «заморожування» конфлікту) забезпечують реалістичний, адаптивний вимір прогнозування, фіксуючи досвід травми, екзистенційного ризику та обґрунтованої застроги.

Безумовно, що саме напруження між цими полюсами дозволяє військовим утримувати одночасно дві перспективи – катастрофічну (яка змушує готуватися до «довгої дистанції», тотального протистояння й мобілізації всіх ресурсів) та конструктивну (яка легітимізує жертви через осмислення справедливої перемоги, відновлення міжнародної справедливості й утвердження України як суб'єкта глобальної політики). На когнітивному рівні позитивні концепти не відкидають негативні, а, навпаки, «надбудовуються» над ними: досвід смерті, руйнування й глибокої невизначеності стає феноменом «переосмислення» я як екзистенційна ціна за волю, право на власну історичну долю й національну гідність.

Статистичне зіставлення частотності позитивних (12) і негативних (10) репрезентацій у масиві з 22 ключових концептів демонструє переважання позитивно маркованих смислів у вербалізації *майбутнього*: позитивні концепти

становлять близько 76% всіх дискурсивних маніфестацій, тоді як негативні – 24%. Цей розподіл свідчить скоріше про функцію психологічного контрбалансу та когнітивної стійкості: мова майбутнього «працює» як інструмент підтримки суб'єктності, мотивації й життєстійкості в умовах хронічної травматичної реальності.

Детальніший аналіз виявив, що окремі концепти функціують як семантичні мости між негативним і позитивним вимірами: концепт **ДОВГА ДИСТАНЦІЯ** поєднує визнання затяжного, виснажливого характеру конфлікту із переконанням у реалістичності й можливості перемоги за умови колективної відповідальності (згуртованості) й системної роботи; концепт **ТОТАЛЬНЕ ЗНИЩЕННЯ ЗАГРОЗИ** трансформує страх перед агресором у довгострокову, обґрунтовану стратегію безпеки й превенції; концепт **ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ** переводить травматичний досвід втрат побратимів у етичний обов'язок пам'яті, турботи про живих та утвердження гуманістичних цінностей. Карта концептуальних взаємодій (**Додаток А-Б** – схема кореляції позитивних і негативних концептів у кількісному співвідношенні; **Додаток В** – концептосфера *майбутнього* в сучасному дискурсі військових (відсоткове співвідношення)) підтверджує, що мова військових не розколює уявлення про майбутнє на антагоністичні «чорно-білі» прогнози, а інтегрує полярні смисли в цілісний, багатошаровий **сценарій, орієнтований на дію**.

Отже, така інтеграція корелює на зрілість військового дискурсу, здатного утримувати складність та амбівалентність сучасної ситуації, не втрачаючи при цьому волі до боротьби й розуміння справедливості своєї справи.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасний український військовий дискурс вибудовує концептосферу *майбутнього* як багатовимірну, внутрішньо напружену, але цілісну систему смислів, у якій постійно взаємодіють позитивні та негативні візії, об'єднуючись у складну когнітивну модель майбутньої реальності. Майбутнє в мовленні військових постає не як абстрактна часово-нейтральна перспектива, а як екзистенційно навантажений простір, від якого безпосередньо залежать виживання держави, збереження спільноти, розбудова мирного життя та особистої ідентичності кожного учасника (військовослужбовця, цивільного, громади, нації, держави тощо).

На теоретичному рівні дослідження дотичне до трактування дискурсу як соціально-когнітивної практики, яка активно конструює реальність через мову та мовлення загалом. Військовий дискурс є специфічним типом інституційного мовлення, що функціонує в умовах екзистенційної загрози й має високу ціннісну насиченість. Інтерв'ю як жанр дискурсивної практики стає своєрідним фоном між фронтовим досвідом й публічним простором: воно поєднує персональні «голоси» військовослужбовців із суспільно значущими наративами, дозволяючи фіксувати одночасно індивідуальні прогностичні моделі й колективні очікування. Концепт розглядаємо як базову одиницю, а саме ментальне утворення, що репрезентують в мові через комплекс когнітивних, семантичних, метафоричних і прагматичних складників. Концептосфера *майбутнього* визначена як багатовекторна система концептів, що взаємодіють між собою, яка структурує колективне уявлення про прийдешнє зокрема.

По-перше, доведено, що **позитивна візія майбутнього** є провідною в концептосфері військових, утворюючи когнітивне та прагматичне ядро дискурсу. Домінантні концепти — **ПЕРЕМОГА ЯК ЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЖАВИ, БОРОТЬБА, СПРАВЕДЛИВІСТЬ / КОМПЛЕКСНА МЕТА, ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНІСТЬ, НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІСТОРИЧНА МІСІЯ /**

ШАНС, ЄДНІСТЬ, НЕЗЛАМНІСТЬ ДУХУ, САМОДОСТАТНІСТЬ, «МАЙБУТНЄ ТВОРИТЬСЯ ЗАРАЗ» створюють цільову канву розвитку подій. Зокрема вони конструюють майбутнє як результат усвідомленої дії, де кожен день боротьби наближає певний, очікуваний стан. Майбутнє осмислюють як стан відновленої України, відбудованої, посиленої держави, мілітаризованої й модернізованої армії, справедливої глобальної архітектури безпеки та оновленої, гордої, технологійної, цивілізаційно потужної української нації та ідентичності суспільства загалом.

Перемога, у цьому вимірі, постає як комплексний, багатогранний процес, що охоплює кілька взаємопов'язаних етапів: репатріацію полеглих воїнів та ветеранів, повернення цивільних/полонених до своїх домівок, покарання агресора та його знищення, остаточну поразку воєнного потенціалу противника, гарантування довготривалої безпеки держави, відновлення територіальної цілісності, відбудову зруйнованої інфраструктури, формування справедливого устрою як всередині держави, так і в міжнародному лоні.

Важливо, що перемога не ілюструють як тріумф; натомість вона постає як досягнення справедливості, як виконання священного обов'язку перед загиблими, як утвердження права народів на самовизначення. У такому значенні майбутнє набуває етичного, а не лише політичного змісту.

По-друге, з'ясовано, що **негативні проєкції майбутнього** (затяжність війни, загроза появи нових, навіть гірших етапів протистояння, психологічне й фізичне виснаження ресурсів, масштаб людських втрат, можливість тяжчого «повоєнного синдрому», сумнів у можливості швидких домовленостей із агресором, страх перед «заморожуванням» конфлікту чи капітуляцією) виконують функцію захисного й практичного прогнозування. Вони не негативізують дискурс, а конкретизують його: фіксують живий досвід смерті, знищення, наслідків гібридної війни, непередбачуваності подій. Негативні концепти розвінчують міт про «легку перемогу» та задають його тон у більш реалістичне ставлення до конфлікту як явища багатовекторного, тривалого, що вимагає системної організації суспільства й держави. Такі репрезентації готують

військовослужбовців та цивільних до сценарію «довгої дистанції», розвивають навички адаптації, формують готовність до глибоких змін у соціальній структурі, економіці, психіці. Вони підкреслюють потребу єдності суспільства, економічної спроможности, мобілізації, мілітаризації економіки, зміцнення Збройних сил України та її потенціалу, що робить негативні концепти засобом раціональної підготовки до складних реалій.

По-третє, встановлено, що **кількісний та якісний аналіз вибірки** (32 цитати з визначеними позитивними концептами проти 10 цитат із негативними, що становить 76,2% проти 23,8%) засвідчує чітке домінування конструктивного, дійсного, орієнтованого на дію виміру, навіть за постійної присутности болю, втрат, невизначености та глибокої травматизації. Військові послідовно продукують пасивний сценарій очікування на міжнародну допомогу, а більш орієнтовані на активні сценарії проєктування та здійснення майбутнього.

Повторювані дієслівні конструкції, як-от: «потрібно працювати», «починати з себе», «ми заслужили», «треба дожимати», «стабілізуємо», «вибудовуємо», «боремось» фіксують етику довготривалої, напруженої, але глибоко осмисленої праці/тактики/стратегії заради прийдешнього. Також на мовному рівні позитивна візія репрезентована через низку взаємопов'язаних лінгвостилістичних засобів, що структурують абстрактне поняття «майбутнє» у конкретні образи й дії. Метафоричні моделі виконують базову когнітивну функцію: «майбутнє як світло» («після дощу завжди буває сонце»), «майбутнє як рух уперед» («ми боремось, ми стабілізуємо, ми вибудовуємо»), «майбутнє як відновлення» («повернення додому», «відбудова держави»), «майбутнє як звільнення» («щоб вони від нас відстали», «розірвати коло залежності»). Ці метафори формують базові когнітивні схеми, крізь призму яких військові осмислюють й планують свої дії. Синтаксичні паралелізми кодифікують стратегію дії як послідовну, методичну, неминучу. Перші особи множини («ми боремось», «ми виборемо», «у нас є шанс», «ми можемо») розмивають кордони між індивідуальним та колективним «я», створюючи спільну дію і консолідацію. Оцінна лексика з позитивною конотацією («неперевершені», «велична нація»,

«щит і меч Європи», «еліта серед них») переструктурує концептуальну картину України від образу меншовартості до величності й лідерства. Пресупозиції («ми виберемо незалежність», «перемога буде нашою») психологічно укорінюють надію в реальному часі. Негативні проєкції реалізують через модалізацію (модальні дієслова й вирази: «може», «можливо», «чекає ще щось, що страшніше за війну»), що виражає припущення й урахування альтернативних сценаріїв. Циклічність («історія циклічна», «коло залежності») репрезентує негативне майбутнє як можливість повернення до поразок, підкреслюючи потребу активних дій саме «зараз». На синтаксичному рівні негативне бачення часто вводять через концесивні конструкції («хоч страшно, й пацани стоять»; «легко не буде, але...»), що визнають реальність страху, але позиціонують дію попри все. Парцеляція (розташування коротких речень: «Тяжко. Гадко. Але ми стоїмо») посилює контрастність. Дієслова недоконаного виду й перфективно-неперфективні комплекси («працюємо», «розвиватимемось», «боремось») фіксують тривалість і послідовність дії. Футуральні форми («будемо битися», «виберемо», «станемо») прогнозують певність результату. Клаузальні комплекси «необхідність + дія» («потрібно + інфінітив», «треба + інфінітив») вербалізують моральний обов'язок як повинність. Контрастивні конструкції («все на спад, та ми ще можемо багато змінити»; «страшно, але ми стоїмо») встановлюють діалектику негативу й позитиву як взаємопроникних. Темпоральна організація дискурсу також має важливе значення: використання теперішнього часу для опису майбутніх дій («ми боремось», «ми вибудовуємо»), минулих форм для позначення попередніх втрат («ми розуміли, що втратили») тощо.

По-четверте, продемонстровано, що концептосфера *майбутнього* у військовому дискурсі є виразним людиноцентричним і глибоко етичним тлом, що принципово переорієнтовує уявлення про те, що означає перемога. На відміну від традиційних геополітичних дискурсів, де перемога вимірюють кордонами, територіями, геостратегічною позицією, у військовому дискурсі вона часто визначається через категорії людського буття: припинення загибелі «своїх

людей», повернення рідних до домівок, виконання сакрального обов'язку перед загиблими, турботу командирів про підлеглих, збереження людської гідності, можливість мирного, цивільного, вільного життя.

Важливо, що цінність людського життя постає як вища суть, кінцева мета боротьби. Це зміщує акцент із абстрактних геополітичних категорій на конкретну людину, її родину, її майбутнє, її пам'ять. Інтегруючи травматичний досвід – смерть побратимів, власні поранення, психологічні травми, свідчення геноциду, то військові не витісняють біль, а вбудовують його у позитивні, конструктивні сценарії відбудови, трансформуючи скорботу в обов'язок, а втрату в моральне підґрунття для майбутніх дій.

По-п'яте, виявлено формування якісно нового національного, цивілізаційного й геополітичного самоусвідомлення, що принципово переорієнтовує образ України у свідомості військових та суспільства загалом. Війну інтерпретують не лише як вимушена оборона від агресії, а як історичний шанс «розірвати коло» століть залежності, поразок, мовчання, периферійності. Концепти НОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ІСТОРИЧНА МІСІЯ / ШАНС, САМОДОСТАТНІСТЬ, «ЩИТ І МЕЧ ЄВРОПИ» репрезентують радикальний вихід із парадигми су'єктної меншовартості, патерналізму, аграрної периферії, мовчання і покори. Україна постає потужний учасник глобального проєкту, як його охоронець, як центр ціннісного для інших європейських і західних держав. Цей когнітивний аспект: від образу «аграрної периферії» до образу «технологійної держави», «нації-лідера», – становить одну з найважливіших трансформацій у мовній картині світу сучасних українців.

Підсумовуючи вище сказане, можемо зробити висновок, що концептосфера майбутнього українських військових є не простим полем протиставлення «оптимізму» й «песимізму», а складною структурою інтеграції та взаємовпливу позитивних та негативних сенсів у єдиний, функційний та когнітивний сценарій. Болісний досвід втрат, затьожности, небезпек, невизначеності не витіснений як маргіналія; натомість він вбудований, переплетений, взаємодіє з конструктивними, людиноцентричними, історично

відповідальними сценаріями розбудови майбутнього. Такий механізм дозволяє військовим та суспільству утримувати одночасно дві перспективи – катастрофічну (готовність до гіршого) та конструктивну (вірою в перемогу).

Таким чином, сучасний військовий дискурс, де бачення майбутнього – простір свідомої, організованої, колективної дії, яку розпочинають «тут» і «зараз», яку проєктують на довгу перспективу. Це майбутнє має назву, воно має сенс, воно має ціну. У такому синтезі страху та мужности, втрати та мети, болю та надії і полягає специфіка концептосфери *майбутнього* в сучасному дискурсі військових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АЛЬФА-БІЙЧИНЯ ТЕТЯНА ЧОРНОВОЛ: ТАНКИ — ВЕЛИКІ МАМОНТИ! СТЕЖКА СМЕРТІ. YouTube. URL: https://youtu.be/K3Pgi79mygM?si=SQ87D3CNIM-Zh_Sz (дата звернення: 14.10.2025).
2. Берлінська М. Як бійців ЗСУ кидають на СМЕРТЬ. Коли КІНЕЦЬ ВІЙНИ. Прогноз про ВТРАТУ ХАРКОВА. YouTube. URL: <https://youtu.be/qOwgbhreXdE?si=63QFK1sJLmd4kJbc> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Білецький А. Відверте інтерв'ю: Залужний, Сирський, «дебільні накази», Зеленський і «космічні» СЗЧ. YouTube. URL: https://youtu.be/OMbkBfWxkGY?si=7R3j_oDAe169yxQW (дата звернення: 05.11.2025).
4. Білецький А. Про негідників в армії, створення корпусу та головну тактику росіян. YouTube. URL: https://youtu.be/1fZE_OguoUc?si=L-UzF0vB5_w7zF-y (дата звернення: 12.09.2025).
5. Білецький А. Що зміниться для України за 3 місяці? Андрій БІЛЕЦЬКИЙ вперше сказав ЦЕ. Яніна на базі 3 корпусу! YouTube. URL: <https://youtu.be/qI2Sgrfj-Gc?si=wXYyzJPIRWHcIm5> (дата звернення: 28.10.2025).
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
7. Верес К. Батальйон К-2 / БРЕХНЯ і ХАЛАТНІСТЬ/ Полонений «ВАГНЕР»/ ДІВЧАТА у війську. YouTube. URL: <https://youtu.be/6vp441LoKLU?si=mmdsGVRv2gRqVDEB> (дата звернення: 19.10.2025).
8. Верес К. Верес про перемир'я, «бусифікацію», СЗЧ, повернення територій і рекрутинг. Що буде далі? Інтерв'ю. YouTube. URL: https://youtu.be/ipAexqvDAe8?si=YpBw2JYTRlsmrA_F (дата звернення: 02.11.2025).

9. Верес К. Знищувати ворога треба красиво. *Ukrainianer*.
URL: <https://youtu.be/QFPAfPAsVfY> (дата звернення: 15.09.2025).
10. Верес К. Ніколи не фантазував про кордони 91-го і 14-го. ІНТЕРВ'Ю БЕЗ ЦЕНЗУРИ / ТСН.Тиждень. *YouTube*.
URL: <https://youtu.be/r3S3JqUIqks?si=nvJhzX3nS2OggiPx> (дата звернення: 09.11.2025).
11. Верес К. Про 30 вбитих росіян за 20 хвилин, контрнаступ та чи закінчиться війна у 2023 році. *YouTube*.
URL: https://youtu.be/sVOduwQfCr8?si=SP9Wtp5ng_byuiN (дата звернення: 25.09.2025).
12. Верес К. Про відкуп від армії | Вихід на кордони 91 року | Шок від новин. *YouTube*. URL: https://youtu.be/Ro642Dm89_c?si=9TpRBjKblVmajp3f (дата звернення: 08.10.2025).
13. Верес К. Проблеми війська, заморозка війни та наземні дрони. *YouTube*.
URL: <https://www.youtube.com/live/cj8MLSuuvVw?si=a1yVKoBmLtrIzTlV> (дата звернення: 18.11.2025).
14. Верес К. Як батальйон К-2 тримає позиції, про сержанта, що знищив 102 росіян, поради цивільним. *YouTube*.
URL: <https://youtu.be/RQsQZGw1trk?si=lv4LRPGlwtzWOMzO> (дата звернення: 01.10.2025).
15. Відверте інтерв'ю БІЙЦЯ ЛЕГІОНУ: Прірва між КОМАНДИРОМ та солдатом, бусифікація та МЕТА РФ. *YouTube*.
URL: <https://youtu.be/NCr8efWjMds?si=lGuJuMH0eJ5lUdId> (дата звернення: 18.11.2025).
16. Від Майдану до фронту: Боротьба за Україну, стратегія та майбутнє війни | Герої (Єгор Воробйов). *YouTube*.
URL: https://youtu.be/ixikZGzsvZM?si=V7MKkW3dyIRQOB_f (дата звернення: 11.11.2025).

- 17.Військові прогнози та хаос у командуванні. *YouTube*. URL: <https://youtube.com/shorts/yGp84tq1w50?si=XCqGvOmrHK4MPOB1> (дата звернення: 20.11.2025).
- 18.Воробйова О. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. *Вісник КНЛУ. Серія : Філологія*. 2011. № 2. С. 53–64.
- 19.Гарачковська О. Жанрові особливості інтерв'ю в сучасному інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*. 2021. № 1(7). С. 86–93.
- 20.Гендальф: про готовність світу до великої війни, мобресурс росіян та залежність від технологій. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/WmAARZFzsGM?si=Nbagfo6gT7eEN5hz> (дата звернення: 20.10.2025).
- 21.Генерал Апостол — ВЕЛИКЕ ІНТЕРВ'Ю! Добропільський контрнаступ! Як закінчиться війна? *YouTube*. URL: <https://youtu.be/rAZbZab--zU?si=N5mSpivZB9GWmXHH> (дата звернення: 30.09.2025).
- 22.Дарія «ДШК»: Як потрапити в жіночий підрозділ, поради майбутнім військовим та любов до FPV. *YouTube*. URL: https://youtu.be/aEJTLrqxSP0?si=q_iyE8r9ZDjwMIsH (дата звернення: 07.11.2025).
- 23.Деркач Н. Сучасні підходи до типології дискурсу. *Studia Philologica*. 2024. № 2(23). С. 33–53. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.233>
- 24.ДК ЕНЕРГЕТИК — ПЕРШЕ ІНТЕРВ'Ю: соліст гурту розповідає про мобілізацію та навчання у війську. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/cxq9hMJRCU0?si=jBC-cLtYE1Tkw4X3> (дата звернення: 16.09.2025).
- 25.«Думка і мова»: система наукової поетики О. О. Потебні: збірник тез засідання круглого столу кафедри філології та перекладу / уклад. Ю. О. Голоцукова, Н. В. Струкова. Маріуполь: МДУ, 2015. 62 с.
- 26.Елітний МОРПІХ зі США видав про ЗСУ таке, чого НІХТО НЕ ЧЕКАВ. *YouTube*. URL: https://youtu.be/79_WfHR3yfs?si=Bb83xChvqxyaNwH (дата звернення: 03.11.2025).

- 27.Є ЩО СКАЗАТИ. «Золота піхота» АЗОВу про командування, СЗЧшників та зарплату військових. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/S6F0-O3lnMI?si=NY1uDD0gFCRLnWle> (дата звернення: 21.10.2025).
- 28.Жорін М. Нехтувати думкою військових дуже небезпечно — Максим Жорін, 3 ОШБр. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/StqEUo7EDqg?si=Qe3ut6GMbzNtnISp> (дата звернення: 14.09.2025).
- 29.Ігнат'єв (Комбриг). Нам готують СЦЕНАРІЙ Афганістану? Військові дали СТРАШНИЙ прогноз. Буде КАТАСТРОФА. *YouTube*. URL: https://youtu.be/-9KT_GjYPS0?si=Jn6fn9Iiymdzfulk (дата звернення: 29.10.2025).
- 30.Ігор «Заєць». Прикидався мертвим, щоб вижити. Жорстокість у полоні. Важка робота морпіхів. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/U2BoN9Aqatw?si=DP6ToSVjurzXrdUh> (дата звернення: 23.09.2025).
- 31.Кирильчук А. «Перемога — це навіть не половина шляху»: прикордонник Андрій Кирильчук про майбутнє України. *YouTube*. URL: https://youtu.be/knM6vn_UT5Y?si=ytwz5WgeiUYZ3jzW (дата звернення: 05.10.2025).
- 32.Киричевська Е. Життестійкість як категорія виміру рівня адаптивності бійців до ситуацій та обставин війни: міжнародний досвід та українські реалії. *Збірник матеріалів доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 2018. С. 241–244.
- 33.Коли закінчиться війна. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/RNxSyQINYNl?si=zHlOYAiaV4rSYYeL> (дата звернення: 08.11.2025).
- 34.Конан. Легендарний «Конан» із ГУР МОУ: «Не здаватися, після дощу завжди буває сонце». *YouTube*. URL: <https://youtu.be/8E0rvSKkT1g> (дата звернення: 11.11.2025).
- 35.Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 423 с.
- 36.Кравченко Т. Образ майбутнього як чинник особистісного самовизначення старшокласників. *Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 15. С. 36–44.

- 37.Кременєва Т. Напрями досліджень когнітивної науки в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30, Вип. 2, ч. 2. С. 54–58.
- 38.КРОТЕВИЧ про звільнення з Азову та війська, покарання для генералів і плюси Трампа для України. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/U47U2tOEeIY?si=JQZqtXHxHGcjVoBi> (дата звернення: 12.11.2025).
- 39.Лисенко О. До питання класифікації дискурсу в сучасному мовознавстві. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*. 2018. Вип. 281. С. 126–134.
- 40.Літвін І. Лінгвістичні характеристики англomовного інтерв'ю. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2010. № 17. С. 95–104.
- 41.Маркус В. МЕДІА — ЛЮДОЖЕРИ, НАЙБОЄЗДАТНІША АРМІЯ СВІТУ, ПРОВАЛ КОНТРНАСТУПУ: МАНІФЕСТ МАРКУСА. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/T4lf376F53Y?si=84XKv8pbK6khxGda> (дата звернення: 04.09.2025).
- 42.Мартинюк А. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 11–13.
- 43.Нікітіна А. Педагогічний дискурс учителя-словесника: монографія. Київ: Ленвіт, 2013. 338 с.
- 44.Нікішина Т. Концептосфера: визначення базових понять. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Бердянськ, 2019. С. 260–261.
- 45.ОКСАНА РУБАНЯК: Яка ціна миру? Це не про безликі втрати, це – поховане кохання, мрії, майбутнє. *YouTube*. URL: https://youtu.be/OU7-MxzYyWE?si=qu_SnGUvFXqPLxSk (дата звернення: 15.11.2025).
- 46.Оладушек. ПРО БОЇ ТРЕТЬОЇ ШТУРМОВОЇ, МОВНЕ ПИТАННЯ В АРМІЇ І МОБІЛІЗАЦІЮ. «ОЛАДУШЕК» РОЗВІДНИК З ОШБР | САМΠΑН. *YouTube*.

- URL: <https://youtu.be/Niyl-xC-lS0?si=MMJYuXCTCgs5W-p8> (дата звернення: 17.10.2025).
- 47.Паліса Д. КОМБРИГ: Звірства ворога, робота командира бригади, мобілізація і сержанти — Дмитро Паліса. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/dtPDrHpiJuw?si=DYZnAwP1st1lGmjS> (дата звернення: 26.10.2025).
- 48.Почепцов Г. Теорія комунікації. Київ: Видавничий центр «Київський університет», 1999. 301 с.
- 49.Приходько А. Когнітивно-дискурсивні параметри (лінгво) концепту. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2020. Вип. 187. С. 421–427.
- 50.Прогнози на полі бою: виклики для оборони України. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/-WUbcvGiAs8?si=j-ij1zo1nydY7aCU> (дата звернення: 23.11.2025).
- 51.ПРОРВАЛИСЬ ТРУБОЮ В АВДІЇВКУ/ ЯК РОЗВОДЯТЬ ВІЙСЬКОВИХ / ЗАБОРОНА ТІК-ТОК / НАЦІЯ ВОЇНІВ ЧИ РАБІВ? *YouTube*. URL: <https://youtu.be/a8qet8Kh2Hq?si=nzBNSQremPhrThN4> (дата звернення: 10.10.2025).
- 52.П'ятковська Т. Концепти української ментальності в мовному дискурсі паремій. *Рідний край*. 2014. № 1. С. 94–97.
- 53.Розвідник «Ромаріо» про взяття полоненого, диверсійні групи ворога та ухилянтів. *YouTube*. URL: https://youtu.be/zsmkdohJxxM?si=ZMgOiNtXH9IB9LP_e (дата звернення: 21.09.2025).
- 54.Ролло. Про розширення до корпусу, «інформаційне кодро», неокозацтво та любителів фрапучино. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/J1DkakjtXZE?si=By-C0wMME-fvZiI1> (дата звернення: 13.11.2025).
- 55.Рускуліс Л. Лінгвофілософські погляди Вільгельма фон Гумбольдта у системі теоретико-методичної підготовки вчителя української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 186–190.
- 56.Савчук Т. Г. Когнітивна карта сучасного англomовного гастрономічного рекламного естетичного дискурсу. *Молодий вчений*. 2018. № 5(57). С. 132–136.

- 57.Свиридюк Тарас «Бульба»: «У противника теж є чому повчитись». *YouTube*. URL: <https://youtu.be/OyRtk8tT-WU?si=YZNdMMNr3qIBiXwv> (дата звернення: 27.10.2025).
- 58.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
- 59.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 716 с.
- 60.Сергій Алимов: Про що мовчать військові. Мосейчук Podcast. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/T8Eb8gV-eqg?si=BdTaxJ9LthTfxe54> (дата звернення: 15.11.2025).
- 61.СИРСЬКИЙ про своє бачення завершення війни. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/FUAC2kPAq8E?si=cMaulbOCsNJCGlsk> (дата звернення: 04.11.2025).
- 62.Словник української мови : у 20 т. 2010. Т. 2. 975 с.
- 63.Словник української мови : в 11 томах. 1972. Том 3. 744 с.
- 64.Сташкевич П. Золота піхота Азову Павло Сташкевич: «Я дивився ворогу в очі». *YouTube*. URL: <https://youtu.be/Buw6viwQw6o?si=sdG7qFf7vGgUmhGN> (дата звернення: 06.09.2025).
- 65.Стоцький В. Штурми на мотоциклах, як отримав Героя України і про колумбійських добровольців — Владислав Стоцький. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/QDGO6nVOOUe?si=Tq1weEkezepWxYFD> (дата звернення: 19.11.2025).
- 66.Сухаревський В. НОВА АРМІЯ СУХАРЕВСЬКОГО: ЛАЗЕРНА ЗБРОЯ / ДРОНЩИКИ У ПІХОТІ / ЯК МИ ЗБИВАЛИ ШАХЕД. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/8huHGfY4xYQ?si=rAwPcZqr1q2a67uQ> (дата звернення: 11.10.2025).
- 67.Філімонов С. Сергій Філімонов — про замах, переговори та Покровськ / hromadske. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/YndaPkMyNsU?si=3-81RFx3DgJ9eiTx> (дата звернення: 24.08.2025).

- 68.Фільц О., Марков І. LIBERTAS, FIDES, IUS. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/21975> (дата звернення: 17.09.2024).
- 69.Храбан Т. Концептосфера як сукупність концептів у когнітивній лінгвістиці. *Вісник Черкаського університету*. 2014. № 2. С. 74-79.
- 70.Харченко Г. «ПЛАНУ ОБОРОНИ МАРІУПОЛЯ НЕ БУЛО». Інтерв'ю з «азовцем» Геннадієм Харченком | Новини Приазов'я. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/5X9Fpd2X64c?si=jL39F3xwANFqdxBf> (дата звернення: 30.10.2025).
- 71.Хімік (Давид Касаткін). ХІМІК — кайф від ВІЙНИ, феномен РЕДІСА, ліс ЧУДЕС, нищінська ЗАРПЛАТА. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/LoW8ntWlGBQ?si=NNjN8GeFWeLmfOBR> (дата звернення: 13.09.2025).
- 72.Царьова І. Сучасний військовий дискурс: процеси неологізації. *Лінгвістика*. 2023. № 2(48). С. 107–115.
- 73.Циганчук Т., Шинкарьова Л. Вплив стресу на уявлення про майбутнє в учасників бойових дій. *Психологічний часопис*. 2019. № 5. С. 264–276.
- 74.Чи ревнують дружини бійців, чому фронт комфортніший за Київ і де місце жінкам? ПРАВДА З ПЕРШИХ ВУСТ. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/SLO8EZmZwqU?si=uaQt6l47g-W9NyV> (дата звернення: 02.10.2025).
- 75.Чмут Т. ЗУПИНКА У ВІЙНІ / ЗМІНА СИРСЬКОГО / РАКЕТА ФЛАМІНГО / УМЄРОВ — ПОГАНІЙ МІНІСТР ОБОРОНИ / ТАРАС ЧМУТ. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/9aNkDscEgE0?si=bnzv6qf-M4T9y4od> (дата звернення: 16.11.2025).
- 76.ШТУРМИ НА МОТОЦИКЛАХ, доцільність створення ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК, вирішення проблеми СЗЧ. *YouTube*. URL: <https://youtu.be/LNraV8rlcPE?si=8-C5gxSweS4ZcfbL> (дата звернення: 09.11.2025).
- 77.Юков О. «ІНКОЛИ ДУША ЗАГИБЛОГО САМА КЛИЧЕ МЕНЕ», ОЛЕКСІЙ ЮКОВ | 25 РОКІВ ЗАЙМАЄТЬСЯ ЕКСГУМАЦІЄЮ. *YouTube*.

- URL: https://youtu.be/f18uLor7Ybg?si=G1Bxugk975BsEJZ_ (дата звернення: 22.10.2025).
- 78.Юнга. Улюблена ціль — це ОДИНОКИЙ ОКУПАНТ в полі | Дівчина з 18 років розносить росіян — Юнга із «Рубіжа». *YouTube*. URL: <https://youtu.be/P1rOzw-gIqY?si=DTdr-7mnGKRLCvXD> (дата звернення: 26.09.2025).
- 79.Яна «Мультик». ПОМСТА ЗА ПОБРАТИМІВ, ПОРАНЕННЯ ТА УЛАМКИ В ТІЛІ | чому в тилу страшніше. *YouTube*. URL: https://youtu.be/9YZHPGDqh_4?si=qbLxDxp6sUtvIYgP (дата звернення: 08.11.2025).
- 80.Ярмак. СЕКРЕТНИЙ ПІДРОЗДІЛ | ДРОНИ-ПЕРЕХОПЛЮВАЧІ | Бій, за який отримав Героя України — Іван Чорний. *YouTube*. URL: https://youtu.be/eN4_uICT0Ys?si=_Y1vjghhb_UqeIk- (дата звернення: 09.12.2025).
- 81.Broersma M. The discursive strategy of a subversive genre: Interviews in journalism. Groningen: University of Groningen, 2013. URL: https://www.rug.nl/staff/m.j.broersma/broersma_discursivestrategy.pdf?utm_source (дата звернення: 11.09.2025).
- 82.Deleuze G., Guattari F. *Qu'est-ce que la philosophie?*. Paris: Éditions de Minuit, 1991. 206 p.
- 83.Fairclough N. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press, 1992. URL: https://www.academia.edu/10844622/FAIRCLOUGH_discourse_and_Social_Change (дата звернення: 15.10.2025).
- 84.Foucault M. *L'archéologie du savoir*. Paris : Gallimard, 1969. 275 p.
- 85.Gee J. P. *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses. Critical perspectives on literacy and education*. London: Routledge, 1990.
- 86.Kvale S. *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1996.
- 87.Van Dijk T. A. *Discourse as social interaction: Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (Vol. 2). Sage Publications, Inc., 1997.

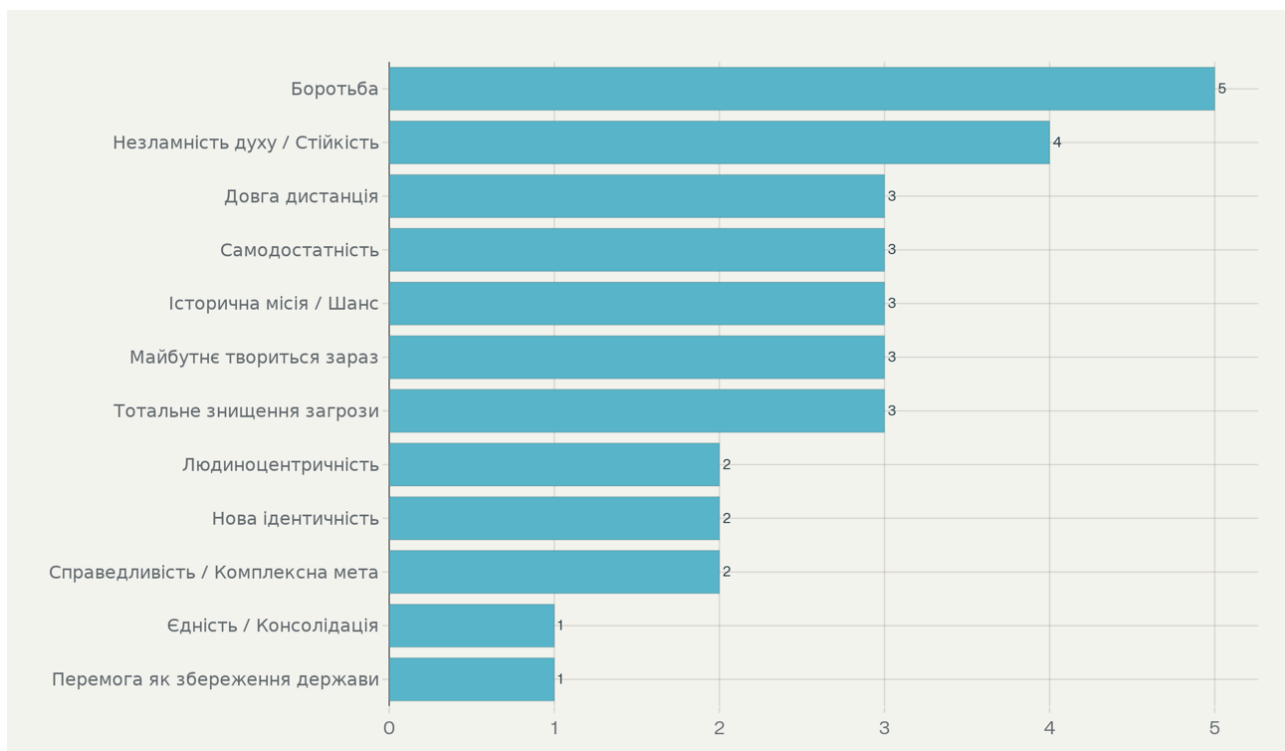
88. Wells H. G. *Anticipations of the Reaction of Mechanical and Scientific Progress upon Human Life and Thought*. London: Chapman & Hall, 1902.
89. Wortberg C. *Die Farbe der Angst*. Stuttgart/Wien: Thienemann, 2006.

ПУБЛІКАЦІЇ

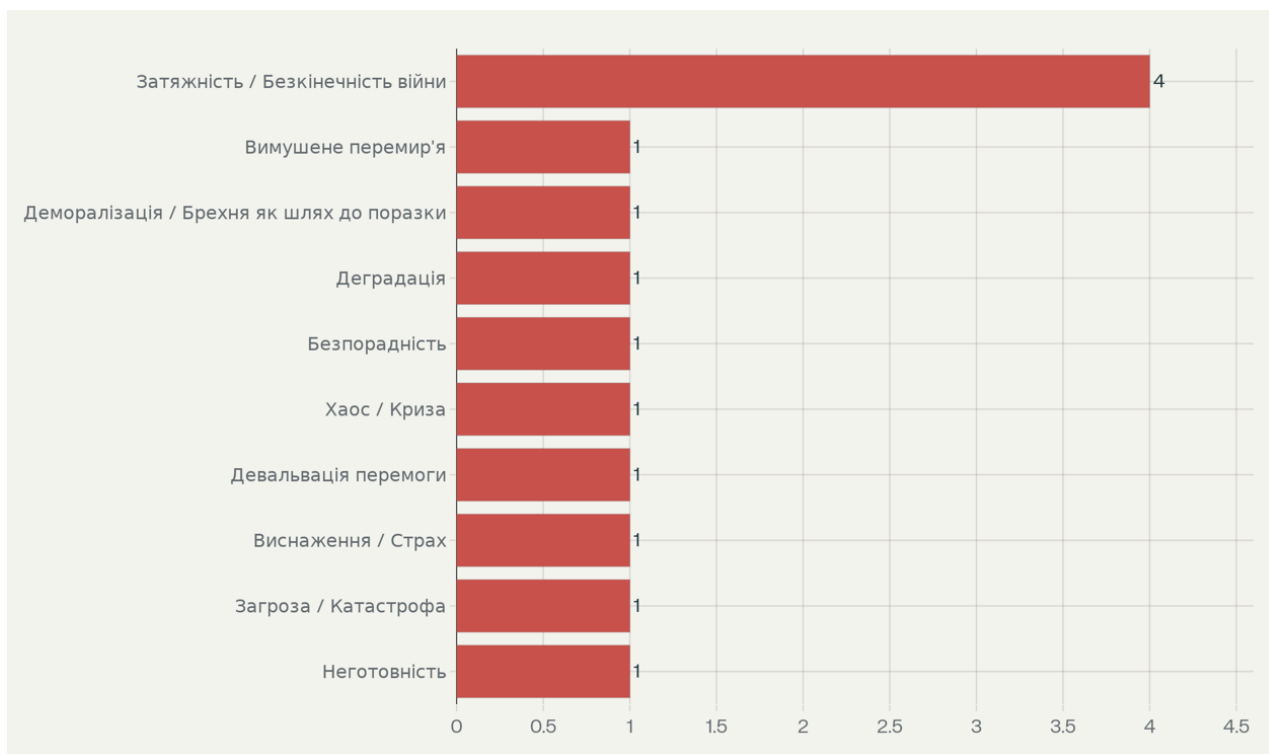
1. (2). Мініч Л. С., Репак А. В. Лінгвокогнітивні особливості репрезентації майбутнього в інтерв'ю військових 2024–2025 років: концептуальний аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 26(94). С. 22–25.
2. (2). Мініч Л. С. Репак А. Репрезентації майбутнього в ідіодискурсі Кирила Вереса. *Українська мова в сучасному науковому вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця), м. Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р.* відп. ред. Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 223–227.

ДОДАТОК

ДОДАТОК А. *Схема кореляції позитивних концептів у кількісному співвідношенні*

ДОДАТОК Б. *Схема кореляції негативних концептів у кількісному співвідношенні*

ДОДАТОК В. *Концептосфера майбутнього у сучасному дискурсі військових
(відсоткове співвідношення)*

